

**Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”**

Revista Militară

Studii de securitate și apărare

Nr. 1(4)/2011

Chișinău, 2011

Revista Militară

Studii de securitate și apărare. Publicație științifică. Nr. 1 (4)/2011

Fondator: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Redactor-șef:

colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor în științe politice,
conferențiar universitar

Secretar responsabil:

locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în științe tehnice

Colegiul de redacție:

Svetlana Cebotari, doctor în științe politice

locotenent-colonel **Vitalie Ciobanu**, doctor în istorie

colonel (r) **Valeriu Cușnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Christian Daudel, profesor universitar (Franța)

Ion Jarcuțchi, doctor în istorie, conferențiar cercetător

Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferențiar universitar (Ucraina)

Victor Juc, doctor în filosofie, conferențiar universitar

colonel **Nicolai Gherbovei**

Irina Mkrtumova, doctor în sociologie (Federația Rusă)

colonel (r) **Constantin Moștofle**, doctor în științe militare (România)

Irina Sosunova, doctor habilitat în sociologie (Federația Rusă)

Speranza Tomescu, doctor în filologie, lector superior (România)

Pantelimon Varzari, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Ion Xenofontov, doctor în istorie

Lectori: **Elena Varzari**, doctor în filologie, conferențiar universitar,
Mihai Aduge, Vitalie Țurcanu

Corector: **Elena Pistrui**

Design și prepress: **Valeriu Oprea, Natalia Năș**

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conținutul științific al textelor.

Adresa redacției: str. Haltei 23, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2023

Tel.: (+373 22) 54-90-73

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2011.

SUMAR

Securitate și geopolitică

Svetlana CEBOTARI

STRATEGII DE SECURITATE: DELIMITĂRI CONCEPTUALE 4

Vitalie CIOBANU, Eduard OHLADCIUC

CONFLICTUL TRANSNISTREAN. REALITATE ȘI PERSPECTIVE
DE SOLUȚIONARE 12

Natalia ALBU

SECURITATEA REGIONALĂ: DILEMELE MĂRII NEGRE 19

Tehnică și tehnologii militare

Leonid CAIREAC, Elena PAXIMADI

MODELAREA NUMERICĂ A VIBRAȚIILOR UNUI VEHICUL 27

Știință și educație militară

Vitalie MARINUȚĂ, Constantin MANOLACHE

PROBLEMATICA RELAȚIILOR CIVIL-MILITARE
ÎN GÂNDIREA ȘTIINȚIFICĂ MONDIALĂ 33

Viorica LEANCĂ

CULTURA INTELECTUALĂ ÎN CONSOLIDAREA STABILITĂȚII GLOBALE 40

Claudia ȚĂBULSCHI

ABORDĂRI CONCEPTUALE ALE STRATEGIEI
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR 44

Istorie și artă militară

Ion XENOFONTOV

THE SOVIET-AFGHAN WAR (1979–1989). STUDY OF ORAL HISTORY 51

Iurie GĂRNEȚ

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ARTA MILITARĂ NAȚIONALĂ 55

Activități editoriale

Ion XENOFONTOV, Igor SOFRONESCU

ARMATA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
ÎN APARIȚII EDITORIALE JUBILIARE 59

Andrei EȘANU

O EDIȚIE IMPORTANTĂ DESPRE SIMBOLURILE NAȚIONALE
ALE REPUBLICII MOLDOVA 61

SECURITATE ȘI GEOPOLITICĂ

STRATEGII DE SECURITATE: DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Svetlana CEBOTARI

The article approaches the security concepts and strategies from the historical evolution standpoint. The strategy gives a vision regarding both, states and regions, especially if there exists an efficient institutional collaboration between the regional actors. A national security strategy states the visions and priorities of the state on the multiple international processes, underscoring the medium and long term state interests.

Fenomenul strategiei a apărut inițial în zona de manifestare a violenței și concurenței comunităților organizate din punct de vedere politic, adică în practica de război. Termenul „strategie” își are etimonul în grecescul „strategos”, desemnându-l pe generalul, conducătorul unei armate. La rândul său, acesta derivă din cuvintele grecești „stratos” – o armată desfășurată pe un teritoriu și „agein” – a conduce, strategia fiind în Grecia antică „arta de a conduce o armată”. Interpretarea cuvântului „startos” reprezintă recunoașterea, de către comandanții greci din acea perioadă, că o armată în tabăra sa era o unitate de administrare care avea nevoie de a fi condusă. Evoluția termenului „strategos” este semnalul că în lumea antică lupta s-a transferat, de la cea dintre indivizi, la grupuri antrenate pentru o luptă coordonată. Aceasta necesita o planificare și administrare atentă, dacă se dorea integrată unei armate capabile de a face manevre disciplinate pe câmpul de luptă [1, p. 322].

Clistene, în 508–507 î.Hr., instituie sistemul militar și politic atenian de stat, prin cei 10 „strategi” care formau Consiliul atenian de război. Ei erau conducătorii armatei pe timp de război și pace, controlând operațiunile militare și influențând puternic activitățile politice. Cu timpul, atenienii au dezvoltat conceptul de strategie ca „arta generalilor” – combinând cu succes abilitățile psihologice și de comportament necesare îndeplinirii unui rol de conducere.

În secolul I, A. D. Frontinus definea strategia ca „tot ceea ce este realizat de comandant, caracterizat de anticipare, avantaj, inițiativă sau fermitate” [2, p.15]. De asemenea, în China antică Sun Tzu încerca să găsească strategia care ducea spre victorie într-un război, fără a uita să precizeze încă din start că „...războiul este o problemă de o importanță vitală pentru stat, un domeniu al vieții și al morții, calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire”, că războiul trebuie „să fie studiat temeinic”, iar „cucerirea

Svetlana CEBOTARI – doctor în politicologie, conf. univ., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

adversarului fără război este arta de cea mai înaltă iscusință” [3]. Acest studiu, în funcție de cinci factori pe care îi numește în continuare: influența morală, condițiile atmosferice, terenul, comandantul și doctrina, oferă cadrul de formare a unei strategii corespunzătoare care ar asigura înfrângerea adversarului. Deci, el include în ceea ce numim strategie atât pregătirea războiului, în multiplele sale dimensiuni, cât și confruntarea militară propriuzisă. Definiții mai complexe, care arată evoluția noțiunii de strategie din ultimele două secole, pot fi considerate cele ale lui Karl von Clausewitz, conform căruia: „Strategia formează planul, și în acest scop conectează o serie de acțiuni care conduc spre decizia finală”, sau reprezintă „utilizarea luptei ori amenințarea cu lupta, pentru scopurile războiului în desfășurare”, adică „utilizarea forței armate pentru atingerea obiectivelor militare și, prin extensie, a celor politice, ale războiului” [4, p. 72]. Conceptul de „strategie” a fost definit și de către Antoine Henri de Jomini. În opinia sa, „strategia este arta de a conduce războiul de pe hartă și de a înțelege întreg teatrul de operațiuni”. Pentru Helmuth von Moltke „strategia este un sistem de soluții ad-hoc” sau „strategia este aplicarea bunului-simț în conducerea războiului”. Liddell Hart consideră strategia drept „... arta distribuirii și aplicării mijloacelor militare pentru îndeplinirea scopurilor politice” [5, p. 157].

Termenul de strategie, la fel ca și cel de securitate, în mod tradițional este asociat cu sfera militară, deși în ultimele decenii a devenit utilizat în explicațiile economice, sociale, politice, organizaționale etc. Harry R. Yarger, profesor la Colegiul de Război al Armatei SUA (U.S. Army War

College), este de părere că acesta este un termen utilizat în mod greșit de multe ori, existând tendința de a-l folosi drept echivalent pentru plan, concept/metodă, curs de acțiune, sau „ideea” unei direcții de acțiune. El consideră o astfel de utilizare ca fiind inadecvată, deoarece strategia ține de domeniul liderilor din sferele superioare ale statului, al militarilor, al corporațiilor sau altor instituții. Totodată, el consideră că definiția lui Henry Eccles care descrie strategia drept „direcționarea multilaterală a puterii pentru a controla situațiile și spațiile în vederea atingerii obiectivelor”, este una dintre cele mai reușite. Yarger afirmă că elementele principale în realizarea unei teorii a securității au fost stabilite în cadrul Colegiului de Război al Armatei SUA de ani de zile, cu toate că, uneori, sunt greu de identificat. Modelul de strategie al lui Arthur F. Lykke Jr., cu scopurile sale, metodele și mijloacele, este elementul central al acestei teorii.

Strategia, după cum e utilizată în cercetările Colegiului de Război al Armatei SUA, se axează pe statul-națiune și pe utilizarea elementelor de putere pentru a servi interesele acestuia. În acest context, strategia reprezintă utilizarea instrumentelor (elementelor) puterii (politice/diplomatice, economice, militare și informaționale), pentru a atinge obiectivele politice ale statului, în colaborare sau în concurență cu alți actori care urmăresc propriile lor obiective [6].

În opinia lui Arthur F. Lykke Jr., strategia este o artă ce are nevoie de simplitate și pragmatism. Ea este o ecuație simplă, bazată pe trei piloni: resurse, concepte strategice și resurse strategice [7, p. 85]. La modul ideal, acești piloni ar trebui să se găsească în echilibru; dacă unul dintre

ei este mai scurt, crește riscul ca strategia să eșueze. Modelul Lykke este folosit, pe scară largă, în discursul și practica NATO, în special în SUA [8, p. 44].

Teoreticianul american Gregory D. Foster susține într-un articol din Washington Quarterly că, de fapt, nu există nici o teorie oficială sau general acceptată a strategiei. Încercând să identifice legătura dintre teorie și strategie, ajunge la concluzia că ultima poate fi considerată o încercare de teoretizare, prin aceea că ia în considerare legități din istorie pentru a facilita unele predicții. El consideră că studiul lui Edward Luttwak, „*Strategia: logica războiului și a păcii*”, este cea mai serioasă încercare de elaborare a unei teorii generale a strategiei. Teza centrală a lui Luttwak promovează ideea că strategia este o „logică paradoxală” în contradicție cu „logica bunului-simț”, care caracterizează comportamentul uman în general. Această logică are atât o dimensiune orizontală, caracterizată de comportamentul uman adversativ, cât și o dimensiune verticală, ce se manifestă la toate nivelurile strategiei: tehnic, operațional, al teatrului de operații și al mării strategii. Pentru Foster, strategia este caracterizată fie ca paradigmă, fie ca filosofie a comportamentului global, fie ca instrument de management al percepțiilor sau, pur și simplu, ca instrument de corelare a mijloacelor și obiectivelor [9].

Spre deosebire de securitate, cea mai mare parte a cercetătorilor care au dezvoltat conceptul de „strategie” vin din sfera științelor exacte, sau militară, dorind să-l transforme într-un calcul matematic, în care subiectivitatea și factorul erorii umane să fie exclus. Dar aceasta nu corespunde cu definirea strategiei ca artă și, în mod logic, apare întrebarea dacă

strategia poate deveni în general o știință și dacă poate dezvolta o teorie. Poate și de aceea paradigma scopuri – căi (metode) – mijloace înseamnă a oferi o structură, la orice nivel al strategiei, pentru a evita confundarea produsului științific cu procesul științific.

Produsul științific implică formularea unor enunțuri conectate în mod logic și valide în timp și spațiu. Identificarea unor astfel de principii constante a eșuat deoarece strategia clasică a fost mereu percepută ca o știință exactă care ar putea produce adevăruri, în conformitate cu anumite legi. Acest lucru a fost agravat și mai mult de gânditorii militari care au căutat produse științifice fără a le supune unui proces științific. De exemplu, Jablonski subliniază că atât Jomini, cât și Mahan au ignorat dovezile în cazurile în care nu se potriveau teoriilor sau principiilor despre strategie înaintate de ei. Paradigma strategică însăși reprezintă o dovadă că un produs adevărat științific nu este posibil din studiul strategiei. În același timp, această paradigmă oferă un cadru pentru prelucrarea sistematică a datelor și evidențierea esenței procesului științific.

În acest sens, amiralul Wylie sublinia următoarele: „Nu am pretenția că strategia este sau poate fi o știință în sensul științelor exacte. Poate și ar trebui să fie o disciplină intelectuală de cea mai înaltă clasă, iar strategii ar trebui să se pregătească de a gestiona ideile cu precizie, claritate și imaginație. Astfel, în timp ce strategia în sine nu poate fi o știință, gândirea strategică poate fi științifică în măsura în care aceasta este ordonată, rațională, obiectivă, atotcuprinzătoare, exclusivă și instructivă” [9].

De aceeași părere sunt Booth și

Herring, notând că studiile strategice nu se constituie într-o disciplină de sine stătătoare, fiind de fapt un subdomeniu al relațiilor politice internaționale de care sunt legate atât prin tradiție, cât și prin metodologii de cercetare. Pentru a situa normativ atât studiile de securitate, cât și studiile strategice în interiorul disciplinei relațiilor internaționale, Betts utilizează termenul cercurilor concentrice. Astfel, cercul cel mai restrâns este ocupat de știința militară – modul în care sunt combinate tehnologia disponibilă, tactica și metodele organizaționale în vederea obținerii victoriei în confruntarea militară pe câmpul de luptă. Cercul exterior, cel mai cuprinzător, îl constituie studiile de securitate care au ca obiectiv studierea fenomenelor legate de securitatea întregii societăți. Între acestea, poziția mediană este ocupată de studiile strategice definite ca interesul privind „modurile de interacțiune dintre obiectivele politice și mijloacele militare în contextul și sub presiunea factorilor economici, sociali sau de altă natură”.

Strategia este în general definită ca parte a artei militare ce consistă în a organiza ansamblul operațiilor unui război sau apărarea globală a unei țări. Ea este înțeleasă, de asemenea, ca arta de a combina operațiile pentru atingerea unui obiectiv [10, p. 84].

Cercetătorul francez Lucien Poirier a propus conceptul de strategie integrală definită ca teorie și practică a manevrei forțelor de orice natură, actuale și potențiale; rezultând din activitatea națională, ea are ca scop să îndeplinească ansamblul obiectivelor definite de politica generală. Ea se compune din trei strategii generale: economică, culturală și militară [11, p. 196–197].

Americanul Edward Mead Earle și britanicul Liddell Hart au fost printre primii care au vorbit de marea strategie ca modalitate de a mobiliza, în caz de război, toate resursele. Americanii îi spun „național security strategy” și o definesc ca reflectând „deciziile politice la cel mai înalt nivel care acoperă toate activitățile statului. Ea generează, coordonează și, dacă este necesar, creează instrumente pentru a pune în practică politica statului, angrenând toate elementele puterii naționale, inclusiv presiunea diplomatică, forța militară, resursele industriale, poziția comercială, baza tehnologică, informațiile, ideologia și coeziunea politică. Strategia militară se ocupă, în primul rând, de utilizarea puterii militare în război; marea strategie dirijează întrebuițarea întregii game de instrumente ale politicii în timp de pace, precum și în timp de război. Marea strategie face, deci, referire la dezvoltarea și aplicarea coordonată a instrumentelor politice, economice și militare ale puterii pentru a apăra interesele și obiectivele naționale în toate circumstanțele” [12].

Raportul dintre studiile de securitate și studiile strategice înclină astăzi spre o situație de includere a celei din urmă în cadrul mai larg al studiilor de securitate, în special în urma câștigării de către „reformiști” a dezbaterii privind extinderea ariei studiilor de securitate. De la sfârșitul anilor '90, distincția dintre studiile de securitate și studiile strategice este acceptată aproape unanim astfel: studiile de securitate, în sensul cel mai larg, se concentrează asupra unei multitudini de amenințări și aspecte ale securității, nu doar asupra celor militare. Dimpotrivă, studiile de strategie sunt definite ca o

subdisciplină a studiilor de securitate, cu o clară orientare militară [13, p. 44].

Dacă ancorăm strategia în sfera instituțională a statului, ea poate fi definită drept ansamblul de decizii și acțiuni referitoare la alegerea mijloacelor pentru a atinge obiectivele, având în vedere resursele și mediul economic, politic, social. Trebuie reținut faptul că strategiile sunt alegeri (opțiuni) referitoare la elemente importante, iar orizontul unei strategii, în general, se situează între 3 și 5 ani, dar poate ajunge chiar și la 10 ani [14, p. 225]. Cea mai reprezentativă în acest sens este strategia de securitate națională. Conform definiției strategiei, rezultă următoarele ei trăsături distinctive:

a) strategia are în vedere realizarea unor scopuri bine precizate, specificate sub formă de misiune și obiective;

b) strategia vizează perioade de viitor din viața statului, cel mai des de 10–15 ani. De aici și gradul ridicat de incertitudine ce-i este asociat;

c) sfera de cuprindere a strategiei este statul în ansamblu său, precum și părți importante ale acestuia;

d) conținutul strategiei se rezumă la elementele esențiale, concentrându-se asupra evoluțiilor majore;

e) strategia se bazează pe abordarea corelativă dintre stat și mediul său de interacțiune. Prevederile strategiei au în vedere, în bună măsură, realizarea unei interfețe cât mai eficace între cele două elemente, ceea ce se va reflecta în performanțele de organizare și rezultatul final;

f) prin modul cum este concepută strategia trebuie să se înțeleagă și să favorizeze desfășurarea unui intens proces de interacțiune și dialog între organele statale și societatea civilă;

g) la baza abordării strategiei se află principiul echifinalității. Potrivit acestuia, există mai multe modalități sau combinații de resurse și acțiuni prin care se poate asigura atingerea unui anumit obiectiv. În consecință, atât în elaborarea, cât și în implementarea strategiei, nu trebuie absolutizată o singură combinație [15, p. 39–40].

În cadrul planificării strategice un rol important capătă definirea unor termeni ca „amenințare”, „vulnerabilitate”, „pericol”, „risc”, deoarece aceștia vor fi utilizați pentru descrierea mediului intern și extern de securitate. *Amenințarea* reprezintă un pericol potențial, exprimat prin cuvinte sau gesturi, care are autor, scop, obiectiv și o țintă. *Pericolul* exprimă o primejdie, un posibil eveniment cu urmări grave. *Riscul* constituie posibilitatea de a avea de înfruntat un pericol. *Vulnerabilitatea* ilustrează punctul slab, sensibil al cuiva sau a ceva [16].

Statul, prin organele sale implicate în sectorul de securitate, analizează mediul în care își desfășoară activitatea și depistează, respectiv, amenințări, riscuri și vulnerabilități, fiind astfel interesat să creeze un cadru organizațional-instituțional care ar asigura funcționarea proprie și eficientă a sectorului național de securitate. El urmează să dirijeze și să transforme resursele în acțiuni, cu scopul asigurării protecției eficiente a securității naționale. În lipsa unei abordări sistematice și complexe a contextului de securitate națională, vor fi luate decizii bazate pe intuiție personală și interese individuale sau/și de grup. Adicional, un document strategic național trebuie să stabilească termenele și condițiile, după care să fie evaluat succesul eforturilor întreprinse pentru a asigura dezvoltarea și supraviețuirea statului. Altfel spus, stra-

tegia securității naționale ar reprezenta un punct de referință pentru evaluarea activității guvernului și a conducerii politice privind securitatea statului sau un sistem de coordonate la care s-ar raporta tot spectrul de eforturi și acțiuni ce vizează protejarea intereselor naționale vitale.

Prin urmare, rolul unei strategii privind securitatea națională mai este și de a contribui la crearea și cristalizarea unei culturi strategice, care să fie abilă, flexibilă și chiar agresivă. În sensul pozitiv al cuvântului: care ar testa permanent gândirea convențională, fiind pragmatică și urmărind scopul maximalizării câștigurilor în contextul politicii internaționale.

O strategie a securității naționale stabilește, de asemenea, viziunile și prioritățile principale ale statului asupra multiplelor procese internaționale, în modul în care să servească consolidării securității naționale, favorizând interesele statului pe termen mediu și lung. În țările cu o statalitate slabă, aceasta mai servește drept element al mecanismului de protecție împotriva hegemoniei unui singur actor sub-statal în detrimentul majorității electorale. Anume statele anemice se confruntă cel mai mult cu riscul de a deveni arene unde forțele interne luptă pentru ceea ce ele percep drept securitate a propriului grup de interese sau chiar pentru acapararea puterii în stat [17].

O strategie de securitate are drept scop determinarea intereselor naționale ale statului, luând în considerație evoluțiile contextului internațional și modul în care acestea îl afectează, urmată apoi de identificarea căilor și mijloacelor care ar duce la protecția acestor interese naționale. Servind și pentru anticiparea amenințărilor și provocărilor care vizează interesele naționale, și pentru înțelegerea substanței

și magnitudinii acestor pericole, o strategie ar ghida atenția și ar susține eforturile chiar când pericolele încă nu amenință evident. Prin urmare, strategiile de securitate națională sunt apanajul actorilor statali de pretutindeni, iar formularea lor în cadrul oficial, aprobarea de către parlamentele naționale are rolul de a evidenția în ochii străinătății și ai opiniei publice interne unitatea de viziune și principiile de acțiune ale decidenților politico-militari în scopul de a identifica și reduce/elimina vulnerabilitățile, riscurile și amenințările și de a oferi un grad sporit de previzibilitate în conduita de politică externă. Implicat se sugerează că națiunea este unită în jurul acelei viziuni, că este solidară deasupra clivajelor partizane [18].

Astfel, strategia oferă o viziune unică nu numai în cazul statelor, dar și al regiunilor, în special dacă există o cooperare instituționalizată, eficientă între actorii regionali. Aceasta încearcă să reunească eforturile tuturor participanților spre soluționarea unor probleme care ar fi greu de rezolvat de către fiecare separat, sau raționalizarea eforturilor respective pentru obținerea unor rezultate maxime cu resurse minime. Spre exemplu, sistemul de comercializare a certificatelor de emisii este principalul pilon al strategiei UE de combatere a schimbărilor climatice. Acesta recompensează firmele care își reduc emisiile de CO₂ și le penalizează pe cele care depășesc cotele stabilite. Introdus în 2005, sistemul vizează întreg spațiul Uniunii – aproape 12 000 de uzine și centrale, responsabile pentru circa jumătate din emisiile europene de CO₂.

Este necesară inițial obținerea unui astfel de consens între actorii regionali, ceea ce se dovedește deseori destul de dificil, deoarece implică o afinitate de inte-

rese și viziuni. În domeniul securității, în particular a celei militare, consensul este și mai complicat de atins, din care motiv strategiile comune pot apărea doar în cadrul unor comunități de securitate, unde cooperarea devine mai importantă decât posibilele disensiuni și ciocniri de interese. Europa a conceput un astfel

de sistem în care problemele ce țin de amenințări, interese și apărare se reunesc pentru a exclude confruntările armate din regiune. Centrul său principal de inițiativă a fost și este Uniunea Europeană, care după experiența a două războaie mondiale a ales calea integrării și unificării.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Цыганков П. А. *Теория международных отношений*. Москва: ГАРДАРИКИ, 2004.
2. Buzan B. *Popoarele, statele și teama*. București: Cartier Istoric.
3. Baldwin D. A. *The concept of security*. In: Review of International Studies, 1997, nr. 23. <http://tau.ac.il/~daniel/pdf/37.pdf>
4. Waltz K. *Teoria politicii internaționale*. Iași: Polirom, 2006.
5. Țugui E., Sandu I. *Sistemul internațional versus sistemul european – geneza și funcționarea prin prisma teoriilor sistemice*. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2007, nr. 2 (XXXVII), Chișinău: CEP USM, 2007.
6. Jervis R. *Complex Systems: The Role of Interactions*. În: Global Politics and National Security. National Defense University, Washington, D. C. <http://www.dodccrp.org/html4/bibliography/comindex.html>
7. Ghica L. A., Zulean M. *Politica de securitate națională: Concepte, institute, procese*. Iași: Polirom.
8. Buzan B., Waever O. *Regions and Powers – The Structure of International Security*. Cambridge: University Press, 2003. http://books.google.com/books?id=N3LfkrrNM4QC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Buzan+B.,+Waever+O.+Regions+and+Powers+The+Structure+of+International+Security&source=bl&ots=QuhKh-9EP&sig=6_Loui8cA6EjNfsGOvj5dUeRkoc&hl=ro&ei=GjGOS_WGJCKnQPvnZ2tCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAsQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false
9. Prohnițchi V. *Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova*. În: Apărarea și securitatea națională a Moldovei. Anul 2001. IPP, Chișinău, 2001. <http://www.ipp.md/download.php?file=cHVibGljL2JpYmxpb3RIY2EvMjlvcm8vUHJvaG5pdGNoaV9Sb20ucGRm>
10. Jervis R. *Perception and Misperception In International Politics*. Princeton: Princeton University Press, 1967 în: http://books.google.com/books?hl=ro&lr=&id=WJQJYn-OuBUC&oi=fnd&pg=PR12&dg=Jeryis+R.+Perception+and+Misperception+in+International+Politics&ots=U4zuzZ8HT7&sig=WmvTphyka57FWqGL_iaQs7TSG98#v=onepage&q=&f=false
11. Deutsch K. W. *Analiza relațiilor internaționale*. Chișinău: Tehnica-Info, 2006.
12. Rosenau J. N. *Many Damn Things Simultaneously: Complexity Theory and World Affairs*. <http://www.dodccrp.org/html4/bibliography/comch04.html>
13. Buzan B., Waever O. *Regions and Powers – The Structure of International Security*. Cambridge: University Press, 2003 <http://books.google.com/books?>

id=N3LfkrrNM4QC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Buzan+B.,+Waever+O.+Regions+and+Powers+-+The+Structure+of+International+Security&source=bl&ots=QhKh-A9EP&sig=6_Loui8cA6EjNfsGOvj5dUeRkoc&hl=ro&ei=GjGOS_-WGJCKnQPvnZ2tCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAsQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false

14. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. *Transformări globale. Politică, economie și cultură*. Iași: Polirom, 2004.

15. Rusnac A. *Aspecte ale teoriei securității*. Chișinău: Fundația „Draghiștea”, 2005.

16. Stoina N. *Evoluția paradigmei securității de la tradiție la contemporaneitate*. <http://www.actrus.ro/biblioteca/anuare/2004/a6.pdf>

17. Bailey G. *The concept of „strategy” as understood in the fields of military planning and business management*. http://www.bef-battles.org.uk/pdf/methodology_2.pdf (vizitat 10.10.2009).

18. Frontinus S. J. *The Strategemata. Loeb edition*, 1925 by Charles E. Bennett, book 1. <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Frontinus/Strategemata/home.html>

19. Sun, Tzu. *Arta războiului*. București: Garell Publishing House, 1997, p.3.=

20. Clausewitz, Carl Von. *Despre război*. București: Ed. Militară, 1982, p. 166–169.=

21. Yarger H. R. *Toward a theory of strategy: Art Lykke and the U.S. Army War College strategy model*. dde.carlisle.army.mil/ce-slrc/STRATPAP.DOC

22. Riley D. T., Arthur F. Lykke, Jr. *A national military strategy process for the future*. <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA279522&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>

23. Ghica L. A., Zulean M. *Politica de securitate națională: Concepte, institute, procese*. Iași: Polirom, 2007.

24. Jablonsky D., *Why is strategy difficult?*, p. 48 // <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/strategy2004/06jablonsky.pdf>

25. Văduva Gh. *Conceptele strategice – pilonii proiectării strategiilor, Securitatea națională la început de secol XXI*. Sesiunea de comunicări științifice 29 noiembrie 2001. Centrul de studii strategice de securitate. http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_nationala.pdf

26. Betts R. K. *Is strategy an illusion?* <http://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/016228800560444> (vizitat 05.03.2010)

27. *The concept of strategy*. <http://www.strategybydesign.org/the-concept-of-strategy/>

28. Yarger H. R. *Strategic theory for the 21st century: the little book on big strategy*. http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/strat_theory_21c_yarger.pdf

29. Alexandrescu G. *Amenințări în mediul de securitate*. În: Studii de securitate și apărare, p. 244, Vol. I, Moștoflei C, Dolghin N. (coord.), București: Editura Universității Naționale, 2005.

23. Buzan B., Waever O. *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press, 2003. p. 22.

24. Șerban Filip Cioculescu, *Bruxelles 2003 – Strategia de Securitate a Uniunii Europene*. în: Sfera Politicii, 2004, nr. 107, <http://www.ceeol.com/aspx/author/details.aspx?authorid=a02299f8-e12d-4b0a-b7f6-5a3e257d8aef>

CONFLICTUL TRANSNISTREAN. REALITATE ȘI PERSPECTIVE DE SOLUȚIONARE

Vitalie CIOBANU
Eduard OHLADCIUC

The tasks of the national strategy on security shall be oriented towards solving the current problems of the state and its citizens, towards fulfilling national interests and real protection against real threats and problems created by the political, economic and social activity. The Republic of Moldova shall transfer the security accents from the „transdnestrian problem” on key issues that might have a negative impact on the economic, social, informational and military security of the state.

Sarcinile politicii naționale în domeniul securității trebuie orientate spre soluționarea problemelor actuale ale statului și cetățenilor lui, spre realizarea intereselor de stat și protecția națională reală contra pericolelor și problemelor create de activitatea politică și social-economică [1].

La momentul actual, Republica Moldova se află între două centre de influență: Occidentul (UE și SUA) și Moscova. Relațiile Moldovei cu acești doi mari subiecți trebuie consonante cu politica ei de securitate. Occidentul are interesul să scoată cât mai rapid trupele militare rusești din Transnistria și să instaleze stabilitatea și securitatea la hotarul UE. Rusia, în schimb, insistă să-și păstreze controlul asupra teritoriului Republicii Moldova prin intermediul pârgheii ei de influență – republica separatistă transnistreană și arsenalul militar rusesc dislocat în această regiune, prezentându-și acțiunile drept măsură de protecție contra intențiilor agresive ale NATO față de Federația Rusă. Transnistria este utilizată

pe post de mijloc de „disciplinare” și influențare, în momentele-cheie, atât a elitei politice, cât și a guvernării de la Chișinău. Rusia utilizează acest conflict și dependența energetică a Moldovei față de Federația Rusă cu scopul de a reorienta politica externă a țării noastre, utilizând poziția predominant duplicitară a conducerii de la Chișinău.

Pentru a-și asigura suveranitatea și integritatea teritorială, Republica Moldova trebuie să-și stabilească prioritățile în relațiile externe și, corespunzător, să devină o sursă de stabilitate și siguranță în regiune [2].

Integritatea teritorială a Moldovei reprezintă o problemă-cheie nu doar pentru propria ei stabilitate și securitate, ci și pentru securitatea întregii Europe Centrale. Segmentul de 443 km de hotar între Moldova și Ucraina, controlat actualmente de către forțele separatiste, sunt un pericol pentru securitatea regională.

Problema transnistreană, împreună cu principiul neutralității, este amintită

Vitalie CIOBANU – locotenent-colonel (r), dr., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Eduard OHLADCIUC – colonel, Ministerul Apărării al Republicii Moldova

în aproape toate strategiile și evocată de numeroase surse media. Analiștii politici și mijloacele mediatice occidentale au examinat și continuă să examineze problema Moldovei doar prin prisma conflictului transnistrean, considerat factor principal al securității regionale, fără a lua în calcul aspectul social-economic, care ar putea favoriza stabilitatea și prosperarea zonei din dreapta Nistrului, făcând-o atractivă pentru locuitorii Transnistriei.

De fapt, conflictul transnistrean este alimentat în mod artificial de către Rusia, care susține necondiționat auto-proclamata republică nistreană, blocând, astfel, autonomia economică și politică a Republicii Moldova. Conștiente de faptul că structurile internaționale nu vor recunoaște auto-proclamata formațiune statală, creată nu ca urmare a unui conflict interetnic, ci a unor interese geopolitice, aflate în strânsă legătură cu interesele economice criminale din regiune, administrația de la Tiraspol și forțele cointeresate din Rusia au lansat ideea transformării Republicii Moldova în federație [3]. Și asta din considerentul sigur că *rmn* va putea servi politica rusească doar dacă va fi parte a Moldovei. Din această cauză, ea este utilizată ca pârghie de influență asupra conducerii de la Chișinău. De fapt, independența *rmn* nu a fost niciodată o prioritate a politicii rusești din regiune, orientată, de regulă, spre obținerea unui statut special pentru această formațiune nerecunoscută [4].

Or, anume interferența dintre interesele economice și politice blochează rezolvarea problemei transnistrene. Clanurile mafioate își re-exportă mărfurile prin această zonă, practicând contrabanda, producerea și comerțul cu arma-

ment. Deci, unul dintre motivele pentru păstrarea Transnistriei este și dorința mafiei economice din Moldova, Ucraina, Rusia și din alte state din regiune de a utiliza acest teritoriu ca spațiu pentru contrabanda de mărfuri, spălarea a banilor și trafic de persoane. Situația este foarte profitabilă pentru businessmani și pentru unii dintre colaboratorii corupți ai structurilor guvernamentale ale Ucrainei și Moldovei.

Au fost propuse mai multe proiecte privind reglementarea conflictului transnistrean: segmentarea teritorială și federalizarea Republicii Moldova, conform cunoscutelor planuri Kozak și Iușcenko; campanii speculative privind împărțirea teritoriilor între Rusia și România, susținute de numeroase mijloacele media. Autorii acestor proiecte urmăreau constant unul și același scop – de a transforma problema transnistreană în instrument de control politic și militar asupra Republicii Moldova.

Începând cu anul 2004, mai multe instituții internaționale au propus o serie de măsuri concrete privind reglementarea conflictului, inclusiv pe calea soluționării temporare a problemei și reluării tratativelor. Conducerii Republicii Moldova i s-a sugerat să controleze tranzitul intern al mărfurilor din Transnistria; să perceapă taxele vamale până când în zonă se vor introduce puncte de control și trecere a frontierei moldo-ucrainene; să elaboreze un program de luptă împotriva corupției în vâmi, în trupele de grăniceri, în serviciul fiscal și în poliție. Conducerii transnistrene i s-a recomandat să participe la un dialog constructiv cu OSCE și guvernul Republicii Moldova. Rusiei i s-a recomandat, în mod repetat, să-și recheme

contingentul armat din zonă și să respecte acordurile internaționale. Kremlinul, însă, nu respectă angajamentele asumate la Istanbul, inclusiv cele ce vizează evacuarea completă a contingentului militar rusesc de pe malul stâng al Nistrului [5]. Problema privind evacuarea armamentului din depozitele militare rusești situate în regiunea transnistreană a fost discutată la summitul OSCE din decembrie 2002 de la Porto (Portugalia) [6], dar comunității internaționale nu i s-a oferit acces la depozitele rusești din regiunea transnistreană pentru ca acestea să poată fi verificate. De asemenea, nu există informații veridice cu privire la volumul și cantitatea armamentului și munițiilor din raionul Colbasna. Acest gen de inspecție ar putea aduce lumină în ceea ce ține de organizarea evacuării arsenalului militar din regiune și controlul real asupra păstrării și evacuării armamentului.

Tergiversările în soluționarea conflictului transnistrean sunt și ele o expresie a intereselor economice și politice ale Rusiei și Ucrainei, dar și ale Republicii Moldova în regiune. Asistența politică și materială din exterior este principala sursă de supraviețuire a auto-proclamatei republici. Grupările economice caută mijloace de continuă îmbogățire personală și utilizează în propriul beneficiu situația legislativă din republica autoproclamată. Cu certitudine, *rmn* va rămâne instrumentul politicii externe rusești atâta timp, cât va fi parte a Moldovei. În acest context, neconcordanța dintre interesele politice rusești și manevrele politico-economice ale conducerii transnistrene nu vor fi acceptate de către Rusia, deprinsă să manipuleze mereu partea transnistreană [7].

Administrația de la Tiraspol a cerut crearea unei „fedații de acord”, bazată pe principiul unificării, solicitând, în primul rând, recunoașterea Transnistriei, apoi formarea unei fedații din două state.

Idea privitor la federalizarea Moldovei este, de fapt, una artificială, conflictul transnistrean nefiind un conflict interetnic, ci unul provocat de persoane cu ambiții coloniale și imperiale. O fedație din doi sau chiar trei subiecți, în cazul în care se iau în calcul și găgăuzii, ar fi avantajoasă doar pentru Rusia și Transnistria, dar ar crea tensiuni și conflicte sociale la Chișinău. Transnistriei i s-ar oferi dreptul de veto și ea ar putea anula pe veci statul moldovenesc. Dreptul de veto oferit Transnistriei ar asigura legitimitate și aflării permanente a armatei rusești pe teritoriul ei, suzeranitate rusească și, practic, Rusia ar dirija politica de stat a Moldovei.

Rolul decisiv în soluționarea acestei probleme trebuie acordat UE și SUA, capabile să influențeze asupra Rusiei. Aceste structuri dispun de instrumente de influență care să garanteze protecția frontierelor, stoparea traficului ilicit de mărfuri și să reglementeze politica economică și dreptul comercial internațional în regiune.

Deocamdată, conflictul transnistrean este reglementat de diplomația rusă, motiv din care acordurile privind soluționarea lui sunt posibile doar în baza unui dialog și a unor negocieri directe cu Federația Rusă, care figurează și ca parte implicată nemijlocit în conflict, și ca „regizor” principal al acestuia.

Rusia utilizează Transnistria pe post de „armă” pentru situațiile în care se „răcesc” relațiile dintre Chișinău și Mos-

cova. Moscova este susținătorul permanent al Transnistriei și își definește acțiunile ca și reacții la politica de extindere a NATO. Rusia susține ideea federalizării Moldovei, pentru ca, astfel, să poată controla și influența Moldova, odată ce nu are posibilitatea de a-și anexa Transnistria. Schimbările politice din Ucraina ar putea modifica radical situația. Chișinăul ar putea reglementa conflictul transnistrean pe cale pașnică și în cazul în care conducerea Moldovei ar promova o politică externă consecventă, orientată spre integrarea europeană.

Republica Moldova ar trebui să întreprindă acțiuni strategice importante, inclusiv mutarea accentului de pe așa-zisa „problemă transnistreană” pe problemele-cheie, ceea ce ar afecta real existența și dezvoltarea ei ulterioară; securitatea economică, socială, informațională și militară. Consecvența în soluționarea acestor probleme ar putea finaliza cu adoptarea unei rezoluții privind soluționarea pașnică a problemei transnistrene.

Ar trebui ca UE să-și asume rolul central în soluționarea acestui „conflict înghețat”, prin consolidarea relațiilor cu Republica Moldova: libera circulație a cetățenilor Republicii Moldova în UE; comerțul liber cu statele europene și extinderea ofertei de mărfuri produse pe teritoriul Transnistriei; lichidarea restricțiilor și taxelor vamale pentru producția agricolă, în special cea vinicolă. Mărfurile confecționate în această zonă nu vor influența economia UE, în schimb, pot favoriza înflorirea economică a statului moldovenesc și, în același timp, pot modifica climatul politic intern din regiunea transnistreană.

Stoparea contrabandei și a veniturilor

obținute de pe urma acesteia ar putea fi și ele un element important în soluționarea problemei. Organizațiile internaționale ar putea exercita presiuni asupra Ucrainei, intensificând controlul vamal asupra frontierei moldo-ucrainene pe sectorul transnistrean și conferindu-i un caracter sigur, constant și durabil, inclusiv prin implicarea și extinderea acțiunii mandatului EUBAM.

Astfel, izolarea economică reală a elementelor criminale din acest spațiu și introducerea unor norme de drept, care să funcționeze pe întreg perimetrul frontierei transnistrene și nu doar la posturile comune din cadrul proiectului EUBAM, trebuie să devină sarcina de prim rang a instituțiilor de stat ale Republicii Moldova și Ucrainei. Tranzitarea mărfurilor de contrabandă de pe teritoriul ucrainean pe cel transnistrean, apoi și pe cel al Republicii Moldova favorizează menținerea regimului separatist, subminând, totodată, economia Republicii Moldova.

Atunci când Ucraina va respecta regimul vamal, în conformitate cu obligațiile asumate privind respectarea dreptului vamal internațional, iar Moldova își va reforma structura vamală, reatestându-și personalul vamal și introducând în legislație un articol referitor la corupție, aceste fapte vor deveni eventuale elemente ale soluționării problemei transnistrene.

Guvernul Republicii Moldova trebuie să adopte o hotărâre privitor la controlul strict al mărfurilor provenite de pe malul drept al Nistrului, deoarece majoritatea lor parvin din contrabandă și sunt introduse ilegal.

Republica Moldova și Ucraina trebuie să-și reexamineze politica informațională în zonă, în special, în Transnistria,

deoarece, uneori, elementele politice separatiste sunt susținute în mod deschis.

Mijloacele media trebuie să informeze obiectiv despre această problemă, asigurând, în același timp, deideologizarea problemei naționale. Promovarea culturii și educației naționale, raportată la etniile predominante, poate de asemenea influența populația transnistreană.

Problema ar putea fi rezolvată și prin conferirea regiunii transnistrene a unui statut de autonomie largă. Autonomia largă poate deveni și una reală, dacă Rusia nu va înainta condiții preliminare.

Menținerea status-quoului subminează interesele naționale generale ale securității, provocând conflicte intense, care afectează serios funcționarea statului.

În ultima vreme, deschiderea și globalizarea au devenit principii fundamentale, iar libera circulație a cetățenilor – problemă esențială a lumii contemporane. Intenția puterilor europene de a stopa traficul de droguri și arme, spălarea banilor etc. au izolat, într-o anumită măsură, Republica Moldova și pe cetățenii ei.

Pornind de la ideea că statele mici nu sunt capabile să-și rezolve crizele externe, și nici pe cele interne, instituțiile internaționale trebuie să participe la stabilizarea situației, bazându-se pe împuternicirile de care dispun în conformitate cu normele dreptului internațional în sfera securității și pe strategiile securității naționale, elaborate de statele în cauză. Aceste organizații trebuie să asigure anumite garanții, clar formulate, în planul securității; să devină garantul principal al securității în regiune, într-o perspectivă cât mai urgentă, deoarece securitatea și stabilitatea frontierelor poate fi păstrată numai prin contracararea pericolelor atestate.

România și Ucraina, ca state vecine care dispun de o anumită prioritate comparativ cu alți subiecți internaționali, și-ar putea asuma rolul de garant al securității Republicii Moldova. Ucraina poate deveni garantul frontierei orientale și un actor de frunte în reglementarea conflictului transnistrean, dacă va susține propunerea de aderare la blocul Atlanticului de Nord. România ar putea susține, într-o mare măsură, politica pro-europeană a Republicii Moldova și deveni o sursă de securitate, grație calității sale de membru NATO.

Comparativ cu alte state ale Europei de Est, Republica Moldova are o importanță relativ scăzută pentru securitatea NATO și UE. Totuși, poziția ei geostrategică, influența continuă a Kremlinului, conflictul transnistrean, instabilitatea situației social-politice și dimensiunile ei reduse, justifică destul de bine eventuala prezență militară a structurilor internaționale de securitate în regiune, ca forțe de menținere a păcii, și ar putea favoriza soluționarea de către aceste organizații a unor probleme de securitate regională.

Promovarea unor propuneri clare privind soluționarea problemei militare reprezintă un pas important pe calea reglementării conflictului transnistrean, deși integrarea militară a malurilor drept și stâng ale Nistrului și dezarmarea formațiunilor militarizate ilegale sunt destul de dificile și solicită un timp îndelungat.

Integritatea teritorială a Republicii Moldova depinde de climatul oficial din țară, nivelul de trai al populației, nivelul corupției, al investițiilor în economie etc. UE poate juca un rol central în soluționarea „conflictului înghețat”, prin asigurarea circulației libere a cetățenilor în UE, a comerțului liber cu statele

europene, prin lichidarea restricțiilor și taxelor vamale pentru producția agricolă, în special cea vinicolă. Volumul de mărfuri va favoriza înflorirea economică a statului moldovenesc și, în același timp, modificarea climatului politic intern din regiunea transnistreană.

Recomandări.

Crearea unui mecanism real și viabil (nu declarativ) pentru reglementarea complexă a problemei transnistrene, indiferent de formatul în care au loc negocierile; conflictul transnistrean poate fi soluționat prin revenirea la normele statale caracteristice: restabilirea statului de drept, libertatea mijloacelor de informare în masă, independența sistemului judiciar, atragerea investițiilor străine în economia și în viața publică, refacerea economiei; UE ar trebui să ofere libertate de circulație pe teritoriul ei cetățenilor Republicii Moldova și să favorizeze sub aspect comercial mărfurile moldovenești; propunerea și realizarea unui proiect, la care să participe EUBAM, privind modificarea actelor legislative în scopul luptei cu contrabanda; este necesar un control strict al mărfurilor introduse de pe malul stâng al Nistrului, deoarece majoritatea lor provin din contrabandă și au pătruns în mod ilegal. Acest control poate fi realizat prin instalarea unor puncte vamale mobile pe malul drept al Nistrului, cu participarea forțelor de menținere a ordinii publice; organizațiile internaționale trebuie să depună presiuni asupra Ucrainei pentru intensifica

controlul vamal la frontiera moldo-ucraineană pe sectorul transnistrean, în scopul limitării contrabandei. Controlul nu trebuie să aibă caracter formal și aleatoriu, fapt ce poate fi realizat prin implicarea și extinderea mandatului EUBAM. Este necesară izolarea reală a elementelor economice criminale din acest spațiu și introducerea unor norme de drept ce să funcționeze pe întregul perimetru al frontierei transnistrene, nu doar la posturile comune și la cele din cadrul proiectului; Republica Moldova și Ucraina trebuie să acorde importanță coridoarelor internaționale prin crearea unor mijloace de informare în masă, care să devină un element important și să joace un rol semnificativ în reglementarea conflictului transnistrean. Este necesară utilizarea corectă și lipsită de prejudecăți a canalelor TV și posturilor radio care politizează permanent realitatea relațiilor externe și a evenimentelor istorice, devenind uneori o unealtă în mâinile unor forțe necontrolate și iraționale; oferirea unui statut juridic larg teritoriului de pe malul stâng al Nistrului, care poate dispune de o autonomie largă, în baza unor criterii fundamentale, fără a utiliza noțiunea de federație, pentru a nu crea, pe viitor, premise pentru divizarea teritorială. Pe teritoriul Transnistriei ar trebui creată o zonă economică liberă, luând în calcul interesele tuturor părților implicate în conflict și al statelor din regiune, prin finanțarea și dezvoltarea proiectelor și infrastructurii economice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. www.ipp.md/barometru1. Conform rezultatelor sondajului realizat în 2008, în Republica Moldova, problemele principale ale populației sunt șomajul, sărăcia, prețurile mari și corupția; în scopul îmbunătățirii situației, respondenții recomandau să se lupte

cu criminalitatea, să se protejeze drepturile de proprietate ale cetățenilor, să se perfecționeze mecanismul de funcționare a legii, susținerea micului business, atragerea investițiilor străine.

2. Denis Cenușă, *Consecințele relansării relațiilor Rusia-NATO pentru RM*, <http://cenusadi.wordpress.com/2009/03/06/>

3. La sfârșitul lui 2004, conform recensământului organizat de către conducerea autoproclamatei republicii transnistrene, în această regiune a fost înregistrată o populație de 555.300 persoane, dintre care, oficial, 31,9% – moldoveni; 30,3% – ruși și 28,8% – ucraineni. La compartimentul „ruși” au fost incluși toți reprezentanții altor naționalități, vorbitori de limbă rusă, inclusiv, o mare parte a moldovenilor rusificați sau intimidați; А. Танас. *Молдавия. Этническая ситуация и конфликты в странах СНГ и Балтии*. Ежегодный доклад, 2006 сети этнологического мониторинга. Москва, 2007, стр. 391.

4. Тарас Кузио, *Геополитический плюрализм в СНГ: появление ГУАМ*. Европейская безопасность, издавна 9 (2000), № 2, стр. 87–92.

5. Conform acordului de la Odesa din 1999, jumătate din proprietățile Armatei a XIV-a au fost promise părții transnistrene.

6. Angajamentul de a lichida prezența militară în Republica Moldova la data de 1 ianuarie 2003 a fost asumat de Moscova încă la summitul OSCE de la Istanbul din 1999.

7. Conform liderului transnistrean I. Smirnov, în 2006, fuseseră deja semnate 8 protocoale interdepartamentale pentru consolidarea relațiilor dintre Federația Rusă și Transnistria, inclusiv unul conform căruia locuitorii din regiune cu cetățenie rusă urmau să primească pensii de la statul rus.

SECURITATEA REGIONALĂ: DILEMELE MĂRII NEGRE

Natalia ALBU

*„...nu este vorba despre includere și participare,
ci de identificarea unui celălalt și securizare...”*

Cătălin-Iulian Baltog

Cu toate că formarea unei regiuni a țărilor Mării Negre s-a dovedit a avea o serie de avantaje importante, totuși atragem atenția că nu orice grup de țări poate forma regiuni cu ușurință. În același timp, nu toate regiunile construite pe criterii politice în ultimii ani au avut succes. De aceea, pentru a explica o parte din fenomenele geopolitice care se materializează în zona extinsă a Mării Negre și pentru a înțelege mai ușor intențiile actorilor importanți din această zonă, vom face apel la cadrul regional de analiză a relațiilor internaționale. În acest context, trăsătura importantă a Mării Negre este aceea că s-a cristalizat concepția unei zone distincte care, deși extrem de diversificată, întrunește condițiile transformării sale într-o entitate cu multe interese comune în jocurile, uneori divergente, ale geopoliticii.

Nivelul regional de analiză în problemele de securitate este important pentru a înțelege evoluția relațiilor internaționale, reieșind din faptul că majoritatea actorilor internaționali acționează pe plan regional. În același timp, cunoașterea dinamicii relațiilor internaționale la nivel regional reduce riscul de eșec în procesul de luare a deciziilor. Pe de altă parte, trebuie să ținem cont de faptul că colaborarea regională dintre actorii statali se manifestă ca un mecanism de asigurare a securității naționale.

Majoritatea modelelor teoretice de asigurare a securității au fost generate din perspectiva și pe baza experienței celor două superputeri din timpul Războiului Rece: SUA și URSS. Pe lângă deformările și tendințele impuse de logica bipolarității, aceste modele nu reușeau să explice satisfacător comportamentul și opțiunile internaționale și de securitate a unor puteri

de mai mică anvergură. Dacă, pentru cele două puteri, politica internațională era globală și totală, pentru statele mai mici sau nealiniat posibilitățile de acțiune și negociere au fost mult mai restrânse. Pe de altă parte, cu cât un stat este mai mic și dispune de resurse mai limitate, cu atât mai mult opțiunile sale de politică externă și de securitate sunt limitate la acțiuni și strategii de nivel local și regional.

În general, *securitatea regională* înseamnă gradul de protecție a relațiilor reciproce dintre statele unei regiuni planetare împotriva unei amenințări de proporții regionale. ***Se consideră că securitatea regională poate fi asigurată numai atunci, când este asigurată securitatea fiecărui subiect luat aparte.***

De fapt, securitatea regională trebuie analizată în contextul istoric al apariției noțiunii de securitate, în general. Studiul ei s-a dezvoltat, în special, după cel de-al

Natalia ALBU – dr. în politologie, conf. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Doilea Război Mondial și în perioada Războiului Rece, când conceptul de securitate regională însemna stabilitate militară și posibilități de a genera tensiuni politice sau diplomatice la nivel regional. Un impuls puternic i-a fost imprimat la sfârșitul anilor '70, când sfera noțiunii de securitate s-a lărgit, cuprinzând și alte elemente decât cele militare. În anii '90, când crește interesul pentru conceptul de regionalism și abordări regionale, securitatea regională devine și ea o preocupare majoră a specialiștilor¹. Parțial, această revigorare a studiilor regionale se datora necesității de a explica apariția unui mare număr de organizații, acorduri și aranjamente regionale restructurate sau nou-create.

Luciana Alexandra Ghica arată că studiile privind conceptul de securitate regională au ca element comun un „*grad minim de interdependență între actorii implicați*”. Autoarea distinge trei modele explicative ale securității regionale bazate pe trei „tradiții”, influențate de interesul pentru studiul teoriei sistemelor și a sociologiei istorice²:

- *tradiția subsistemelor regionale,*
- *a sistemelor subordonate,*
- *tradiția complexelor de securitate.*

Subsistemele regionale sunt definite ca „*structuri de relații ce se desfășoară într-o oarecare proximitate geografică și sunt caracterizate de un anumit grad de regularitate și intensitate, precum și de conștientizarea existenței acestora de către actorii implicați*”. Astfel definit, conceptul se poate referi la actori (statele naționale), la procese de integrare regională și la fluxuri economice și/sau societale, recurente și non-instituționalizate. Datorită diversității actorilor și proceselor subsistemelor regionale, s-a efectuat o

clasificare a acestora pornindu-se de la premisa că există sisteme naționale (compuse din instituții guvernamentale și societate), iar interacțiunea dintre acestea, pe plan regional, generează subsisteme regionale: organizații regionale, alianțe, comunități regionale de securitate, mișcări sociale sau revoluționare. Analiza securității regionale se poate realiza, astfel, la nivelul:

– *subsistemelor regionale transnaționale* (când interacțiunea se realizează la nivel societal),

– *interguvernamentale* (atunci când urmărește interacțiunea dintre instituții guvernamentale)³ sau

– chiar la nivelul *subsistemelor regionale complexe/integrate* (analizează interacțiunile care se stabilesc atât la nivel societal, cât și guvernamental).

Analiza securității pe palierele subsistemelor regionale reflectă impactul pe care îl au relațiile regionale interguvernamentale, care pot genera noi relații regionale interguvernamentale, iar evaluarea impactului subsistemelor transnaționale și integrate este „mult mai problematică”.

Urmărind tradiția **sistemelor subordonate**, descoperim dinamica relațiilor dintre sistemul internațional (dominant) și subunitățile sale, în tip ce mecanismul subsistemului regional atrage atenția asupra posibilelor relații dintre nivelul național și regional. Astfel, „*orice subunitate (sistem subordonat) reproduce în mod necesar conflictul ideologic și problemele generate de bipolaritatea (multipolaritatea) sistemului dominant*”. Această logică o găsim în cadrul sistemului dominant în care SUA și URSS se confruntau, iar înțelegerea acestui sistem permitea cercetătorilor să descrie dinamica sistemului

regional în orice zonă de pe glob. Practica anilor '90 a demonstrat că, la nivel regional, acest postulat nu se potrivea realității, de exemplu, evoluțiile politice din Asia de Sud-Est, Orientul Mijlociu și Africa nu puteau fi explicate prin prisma bipolarității.

Este important că bipolaritatea atrage regiuni și state cu tradiții istorice și politice foarte diferite, respectiv și raportarea lor la fenomenul bipolarității este diferit. Ca urmare, se vorbește în termeni de *centru și periferie*. Această abordare are impact asupra aprecierii riscurilor și amenințărilor, adică amenințările de securitate regională cele mai importante presupun și acțiuni imediate, iar cele mai puțin importante trec într-o zonă periferică.

Complexele de securitate reprezintă „grupul de state ale căror preocupări majore de securitate sunt interconectate în așa măsură, încât problemele lor naționale de securitate nu pot fi tratate eficient în mod separat”, fapt ce presupune interdependențe semnificative între participanți. Aceste interdependențe nu sunt exclusiv militare, ci pot fi politice, economice etc.

Complexul de securitate poate fi atât un rezultat al regionalismului, cât și un element corelat acestuia. Politic, *regiunea* este definită „un număr limitat de state legate geografic și de un anumit grad de interdependență”⁴. Perspectiva teoretică „introduce regiunea ca actor legitim pe scara internațională” și are un potențial „mult mai mare de aplicabilitate la cazuri reale”. Abordarea din perspectiva complexului de securitate prezintă, însă, dezavantajul că „*lasă nerezolvată chestiunea criteriilor de stabilire a limitelor unei regiuni*”. În acest caz, o amenințare

reală ar putea fi neglijată pentru că ea nu a fost corect percepută din cauza modului de reprezentare a regiunii. Totuși, acest fapt se evită printr-o analiză contextuală a securității regionale, naționale și globale.

În acest context, cea mai simplă abordare a securității regionale poate fi cea economică, prin implicarea motivului de protejare a intereselor regionale.

Pot exista cazuri de asociere regională, datorată unei resurse importante care ar putea conduce la apariția nevoii de securitate, responsabilitatea pentru aceasta revenind regiunii. Asemenea asocieri pot apărea și în cazul protejării unui anumit nivel de trai. Astfel, membrii unui grup regional se pot proteja în fața unor valori imigraționiste masive ce apar ca urmare a sărăcirii resurselor în alte regiuni. Se poate observa, din exemplele oferite, că, de obicei, amenințările la adresa securității la acest nivel relaționează direct cu aspectele ce țin de nivelul de trai.

Amenințările la adresa securității regionale se referă atât la cele împotriva intereselor comune ale acestor state, cât și la cele privind securitatea statelor ca entități separate. Reieșind din acest fapt, de regulă, în cadrul concepției sau strategiei securității naționale a unui stat se menționează despre nevoia acționării pe plan regional și global pentru promovarea intereselor de securitate. Aceasta permite înțelegerea clară a implicațiilor majore ale securității regionale și globale asupra securității naționale prin prisma noilor tipuri de amenințări.

Pe plan european, de exemplu, statele UE realizează Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA), obiectivele Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est, mențin stabilitatea în Balcani și în spațiul extins al Mării Negre. Preocupările

pentru zona Mării Negre, ca și în cazul interesului față de Europa Centrală din prima jumătate a anilor '90, devine un subiect la modă pentru studiile regionale. Deoarece spațiul Mării Negre, pentru unii actori statali, reprezintă, în același timp, „o oportunitate și o sursă de risc, determinată de situația de interferență a două axe strategice: 1) Marea Neagră – Marea Mediterană, respectiv flancul sudic al NATO, zonă de importanță strategică pentru Alianța Nord-Atlantică, afectată în principal de riscuri transfrontaliere și 2) Marea Neagră – Caucaz – Marea Caspică, spațiu de tranzit pentru resursele energetice ale Asiei Centrale, influențat de anumite forme de instabilitate subregională provenite din zona Asiei Centrale”²⁵.

În acest sens, în literatura de specialitate sunt dezbătute mai multe problematice ale acestei zone, cum ar fi: politica externă a Federației Ruse, tensiunile din Caucaz, problema transportului de petrol de la Marea Caspică, precum și, cum am mai menționat, noua vecinătate a Uniunii Europene. Acestea sunt atât oportunități, cât și provocări ce generează încercarea de a forma o regiune a țărilor ce înconjoară Marea Neagră, însă ele nu sunt suficiente de a încuraja țările respective să adopte o politică unitară. Complexitatea acestor dileme determină necesitatea de a identifica abordarea corectă a modelului de securitate regională aplicat regiunii Mării Negre.

În acest context, menționăm că unul din actorii centrali din spațiul respectiv de securitate, Turcia, face o distincție clară între securitatea la Marea Neagră și provocările mai generale legate de securitatea în regiunea extinsă (cum ar fi conflictele înghețate). Oficialii turci spun că, din partea lor, NATO, UE sau alte părți

interesate de cooperare, asistență și alte contribuții sunt binevenite, dar preferă pentru moment să limiteze securitatea maritimă, în primul rând, la statele riverane. Aici este vorba nu numai de mândria turcilor legată de teritoriu ca fiind motorul principal al abordării lor, dar ar putea fi și o dorință reală de a atrage Rusia într-o cooperare cu instituțiile de securitate occidentale. Cu toate acestea, turcii nu au aceeași atitudine referitor la provocările legate de securitatea regiunii extinse, deoarece ei consideră că nici Turcia, nici o altă țară riverană nu pot rezolva provocările economice și politice cu care se confruntă regiunea. Pe de altă parte, se susține că prin crearea unei „regiuni” a Mării Negre s-a dorit, posibil, stimularea democrației, dezvoltarea și europenizarea Estului, deoarece regiunea respectivă este deseori apreciată în termenii de *turbulență, instabilitate, criză*.

În același timp, formarea unei regiuni a țărilor Mării Negre s-a dovedit a avea o serie de avantaje importante, între care le menționăm pe cele mai vizibile:

- sporirea capacității de a atrage atenția Occidentului în cazul în care un grup de țări de importanță redusă formează o regiune, al cărei profil este scos în evidență printr-o campanie de sensibilizare;

- simplificarea modalităților de mobilizare a resurselor în cazul în care este oferit un singur cadru, în loc de mai multe. Aceasta a fost și logica Pactului de Stabilitate pentru Balcani;

- răspândirea mai facilă a bunelor practici din partea mai dezvoltată a regiunii, către cea mai puțin dezvoltată.

Cu toate acestea, vrem să evidențiem faptul că nu orice grup de țări poate forma atât de ușor o regiune. De asemenea, nu toate regiunile construite pe criterii poli-

tice pot avea succes. Statele baltice au fost ajutate substanțial de o abordare regională, deoarece s-au putut grupa pentru a împărtăși aceeași viziune politică, bazându-se, în același timp, pe țările vecine mai dezvoltate din Peninsula Scandinavă. Balcanii ar fi trebuit să evolueze la fel, cu sau fără Pactul de Stabilitate. Misiunea fundamentală a Pactului, aceea de a aduce regiunea mai aproape de Europa, a rămas deocamdată în mare parte neîndeplinită. Alina Mungiu Pippidi, membru al Societății Academice din România, susține că abordările regionale similare pot întâlni dificultăți importante precum:

- regiunile riscă să-și reducă acțiunile la cel mai mic numitor comun, atât timp cât promotorii se luptă pentru consensul necesar unei voci unice;

- regiunile riscă să-i demobilizeze pe cei mai avansați fără să-i mobilizeze pe codășii, în lipsa unor stimulente clare.

În cazul Balcanilor și al Mării Negre, „premiul” pentru țările regiunii era accesul la Uniunea Europeană⁶. Cu toate acestea, dacă examinăm procesul la zi, România și Bulgaria au aderat deja. Comparând Regiunea Extinsă al Mării Negre (REM^N)⁷ cu Balcanii sau țările baltice, pot fi constatate imensele provocări pe care le ridică această zonă. Țările de la Marea Neagră sunt mai puțin dezvoltate decât cele din Balcani, cu toate că s-a înregistrat o creștere economică în unele din aceste țări. Dezechilibrele sunt mari, de la populație, la gradul de democratizare, adică tendințele observate în ce privește indicii Freedom House al națiunilor în tranziție, arată că cel mai democratic stat al zonei are un scor inferior celei mai puțin democratice țări din Balcani⁸.

Provocările din această regiune sunt

importante, fiind calitativ asemănătoare cu cele din Balcani, însă mai dificil de depășit din cauza proximității unor importanți actori politici, precum Rusia. Aceste provocări pot fi rezumate astfel:

- *Construcția națională*: conflicte înghețate în Republica Moldova, Georgia, Armenia- Azerbaidjan⁹, precum și probleme cu minoritățile în Ucraina și Caucazul de Nord.

- *Construcția statală*. Aceste state ocupă poziții de vârf în clasamentul „statelor captive” elaborat de Banca Mondială, iar politicile lor, în ciuda anterioarelor revoluții, nu putem spune de existența unor sisteme politice echilibrate ca un prim pas în direcția identificării unei soluții permanente pentru problema „statului captiv”¹⁰. De fapt, această categorie de probleme din REM^N este generată de *instabilitatea regimurilor politice, amplificată de problemele economice*.

- *Construcția socială*. Țările regiunii Mării Negre se bazează doar pe mici comunități democratice și pro-Occidentale, mult mai reduse ca dimensiuni decât în estul Balcanilor.

În același timp, evoluția REM^N este marcată de probleme generate de *interacțiunea intereselor marilor puteri și a puterilor regionale* și, implicit, a ariilor de securitate ale mai multor centre de putere politică, economică și militară: SUA, UE, NATO, Federștia Rusă¹¹ și Turcia, în special. Actorii principali din REM^N își propagă la nivel regional propriile probleme, transformându-le în crize ale principalilor actori regionali. În acest context, amintim faptul că Marea Neagră este plasată la intersecția a trei centre de influență geopolitică: euro-atlantic, ex-sovietic (eurasiatic) și cel al Orientului Mijlociu. Astfel, Ucraina și Republica

Moldova sunt captive faliei dintre Federația Rusă și comunitatea euro-atlantică, iar Caucazul, în întregul său, este o zonă de falie între Federația Rusă și Orientul Mijlociu, cu influențe euro-atlantice, Georgia, Armenia și Azerbaidjan fiind confruntate cu dependența economică față de Moscova și tensiuni interetnice cu tendințe separatiste. În ceea ce privește Turcia, aceasta se află pe o linie de mijloc, între instituții și fluxuri economice din Occident și identitatea colectivă a lumii islamice. Pe măsură ce volumul resurselor energetice care tranzitează zona Caucazului și a Mării Negre sporește cu fiecare zi, regiunea devine din ce în ce mai importantă atât pentru UE, cât și pentru SUA. *Acest fapt dovedește că Regiunea Extinsă a Mării Negre rămâne o scenă de confruntare a intereselor divergente dintre actori importați ai mediului de securitate regională.* Iar derularea evenimentelor din ultimii ani a evidențiat dificultatea funcționării eficiente a inițiativelor de cooperare regională între statele riverane

Mării Negre, precum și cu cele din zona extinsă a acesteia. Pe de altă parte, actorii și jucătorii locali, indiferent de mărimea și importanța lor, par să fi conștientizat, în acest context, faptul că pentru asigurarea dezvoltării durabile și a stabilității în zonă este necesară îmbunătățirea formelor de cooperare regională. Din această perspectivă, este necesar de menționat principalele mecanisme instituționale de cooperare: Organizația Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN/BSEC), Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică (fosta GUAM), Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat¹², Reuniunea anuală a miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est (SEDM)¹³, Grupul Naval de Acțiune Comună în Marea Neagră (BLACKSEAFOR)¹⁴, Black Sea Harmony (OBSh)¹⁵, Acordul de cooperare al Gărzilor de Coastă, Cooperarea navală între statele riverane (care este subiectul Documentului privind Creșterea Încrederii și Securității)¹⁶.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Altmann F.-L., Deimel J., Schmidt A. G. *Democracy and Good Governance in the Black Sea Region*. Policy Report IV. Germany: The Black Sea Trust for Regional Cooperation, 2010.

Buzăianu A. *Stabilitate și securitate în regiunea Mării Negre*. În: Impact Strategic, nr.1, 2005.

Ioan A. *Securitatea statelor/societăților/națională sub impactul accelerării proceselor de globalizare și de fragmentare politică*. În: *Colocviu strategic*, Nr. 4, 2010.

Nye J. *International Regionalism: Readings edited by Joseph Nye and Thea Behbahani*. Little, Brown and Company – Boston, 1968, <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=3602247> (vizitat: 12.04.2011).

Sarcinschi A., Băhnăreanu C. *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*. București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.

Zulean M., Ghica L. A. *Politica de securitate națională*. Iași: Editura Polirom, 2007.

REFERINȚE ȘI NOTE:

¹ Ioan A. *Securitatea statelor/societăților/națională sub impactul accelerării proceselor de globalizare și de fragmentare politică*. În: *Colocviu strategic*, Nr. 4, 2010, p. 5.

² A se vedea: Zulean M., Ghica L. A. *Politica de securitate națională*. Iași: Editura Polirom, 2007, pp. 99-117.

³ NOTĂ: Aici putem menționa cazul Estului balcanic. Deoarece cercetările de securitate în această zonă sunt, în general, studii de caz descriptive ce pun accent fie pe date și statistici militare, fie pe detalii de natură politico-diplomatică, și rar de natură economică. Aici este vorba, mai curând, de o abordare interguvernamentală decât de una complexă, deoarece atenția atrasă balcanilor crește, în special, în contextual discuțiilor asupra conflictului din fosta Iugoslavie și are loc o dezvoltare a abordării cu accent semnificativ pe nivelul societal de securitate.

⁴ Nye J. *International Regionalism: Readings edited by Joseph Nye and Thea Behbahani*. Little, Brown and Company – Boston, 1968, <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=3602247> (vizitat: 12.04.2011).

⁵ Sarcinschi A., Băhnăreanu C. *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*. București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 39.

⁶ Buzăianu A. *Stabilitate și securitate în regiunea Mării Negre*. În: *Impact Strategic*, nr.1, 2005, p. 43.

⁷ NOTĂ: Nu există o accepțiune uniformă a delimitării geografice a regiunii extinse a Mării Negre. Dacă se are în vedere strict criteriul geografic, atunci ea include cele 6 state riverane (România, Ucraina, Rusia, Georgia, Turcia și Bulgaria). Totuși, termenul de „extins” se referă mai degrabă la o regiune politico-economică, decât la una geografică, astfel încât se ia în calcul importanța politică, economică și strategică a unor țări precum Republica Moldova, Armenia, Azerbaidjan și Grecia.

⁸ A se vedea: Altmann F.-L., Deimel J., Schmidt A. G. *Democracy and Good Governance in the Black Sea Region*. Policy Report IV. Germany: The Black Sea Trust for Regional Cooperation, 2010.

⁹ NOTĂ: Armenia este interesată, pe de o parte, de reluarea relațiilor cu Turcia, iar pe de altă parte, de soluționarea conflictului cu Azerbaidjanul, pentru a putea ieși din starea de izolare regională care i-a fost impusă. Din acest punct de vedere, una din prioritățile economice ale autorităților de la Erevan o reprezintă participarea la proiectele regionale de transport, inclusiv în domeniul energetic, care, în prezent, ocolesc Armenia. Deși dominația capitalului de proveniență rusă îi asigură Moscovei influența politică în Armenia, oficialitățile de la Erevan nu au exclus bunele legături pe care statul armean continuă să le cultive cu Occidentul. Armenia este singurul stat din Caucazul de Sud care este membru al Organizației Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC).

¹⁰ NOTĂ: Lipsa de autoritate instituțională și instabilitatea sistemului politic care au permis evoluției dincolo de regulă și normalitate.

¹¹ Potrivit *Strategiei de Securitate Națională a Federației Ruse până în anul 2020*, Moscova este dispusă să recurgă la mijloace militare pentru a-și atinge obiectivele de politică externă în sfera de influență declarată, așa cum s-a demonstrat cu ocazia conflictului ruso-georgian.

¹² Forumul are menirea să sprijine țările riverane Mării Negre, să anticipeze și să rezolve rapid și eficient potențialele probleme, înainte ca acestea să devină surse de instabilitate și amenințări la adresa securității regionale.

¹³ Se urmărește sporirea încrederii și transparenței în domeniul militar.

¹⁴ Este cel mai important organism de cooperare militară între statele riverane, vizând operațiunile de salvare, asistență umanitară, securitatea traficului și protecția mediului, combaterea terorismului și a traficului cu arme de distrugere în masă.

¹⁵ Se dorește a fi echivalentul operațiunii NATO „*Active Endeavour*” din Marea Mediterană și vizează monitorizarea traficului în zona de coastă și semnalizarea autorităților portuare naționale în privința navelor suspecte.

¹⁶ Documentul este în vigoare din 2003 și conține referințe explicite la cooperarea în domeniul prevenirii terorismului și prevederi pentru acordarea asistenței în combaterea crimei organizate și traficului ilegal de droguri și armament. *Documentul privind Măsurile de Creștere a Încrederii și Securității în Domeniul Naval în Marea Neagră*, semnat pe 25 aprilie 2002, este un instrument robust care creează o bază solidă pentru eforturile regionale în această direcție. Acest document stipulează cooperarea în domeniul naval, precum și contacte la diferite nivele, invitații în bazele navale, schimb de informații și exerciții anuale pentru creșterea încrederii reciproce.

TEHNICA ȘI TEHNOLOGII MILITARE

MODELAREA NUMERICĂ A VIBRAȚIILOR
UNUI VEHICULLeonid CAIREAC
Elena PAXIMADI

On analyse les vibrations d'un véhicule en mouvement sur un terrain accidenté, en utilisant le modèle mécanique équivalent constitué d'un ressort et d'un amortisseur. On s'intéresse à l'influence du coefficient d'amortissement sur la localité de la suspension et à la sécurité de l'équipage.

Studiul sistemelor vibrante prezintă un interes multidisciplinar: tehnic, militar, fiziologic. Fenomenul fiind complex – depinde de natura sistemului, forțele care îl soliciță, numărul gradelor de libertate –, și analiza acestuia se face utilizând modele simplificatorii.

Ne vom referi la vibrațiile unui vehicul în mișcare pe un teren orizontal accidentat. Pentru a asigura confortul și securitatea echipajului, stabilitatea și mobilitatea vehiculului, acesta este dotat cu suspensii – dispozitive mecanice speciale care realizează legătura clasică dintre șasiul vehiculului și osiile lui. Fără a intra în detalii constructive, remarcăm că suspensiile sunt formate dintr-un cilindru în compartimentele cărora se află lichid vâcos. Reprezentarea lor simbolică este dată în figura 1.

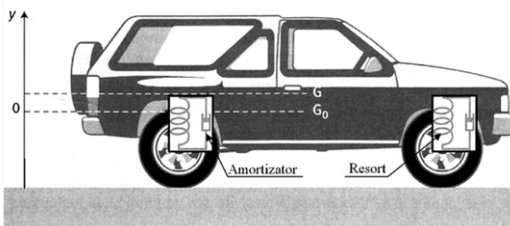

Fig.1. Reprezentarea simbolică a suspensiei și orientarea axei de coordonate OY.

În continuare vom descrie vibrațiile centrului de greutate al vehiculului în jurul poziției sale G_0 de echilibru. Pentru simplitate ne vom limita numai la oscilațiile verticale, alegând sistemul de coordonate – axa OY ca în figura 1.

Forțele care acționează vehiculul de masa m sunt: forța de greutate, forța de reacțiune a solului, forța de elasticitate proporțională elongației $F_e = -ky$, unde k – rigiditatea resortului și forța de rezistență proporțională vitezei $F_r = -\lambda v$, unde λ – coeficientul de amortizare rezistentă.

Aplicând relația fundamentală a dinamicii punctului material [1, p. 183–186] și ținând cont de faptul că originea O a axei OY coincide cu G_0 , obținem ecuația mișcării centrului de greutate a vehiculului.

Leonid CAIREAC – doctor, conf. univ., Academia de Transport, Informație și Comunicații
Elena PAXIMADI – lect. sup. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

$$m \frac{d^2 y}{dt^2} = -ky - \lambda v$$

Întrucât $\frac{d^2 y}{dt^2} = \alpha$ și $\frac{dy}{dt} = v$ sunt respectiv accelerația a și viteza v a centrului de greutate, putem scrie

$$\frac{d^2 y}{dt^2} + \frac{\lambda}{m} \cdot \frac{dy}{dt} + \frac{k}{m} y = 0 \quad (1)$$

sau, cu alte notații

$$\alpha + \beta v + \omega_0^2 = 0 \quad (2)$$

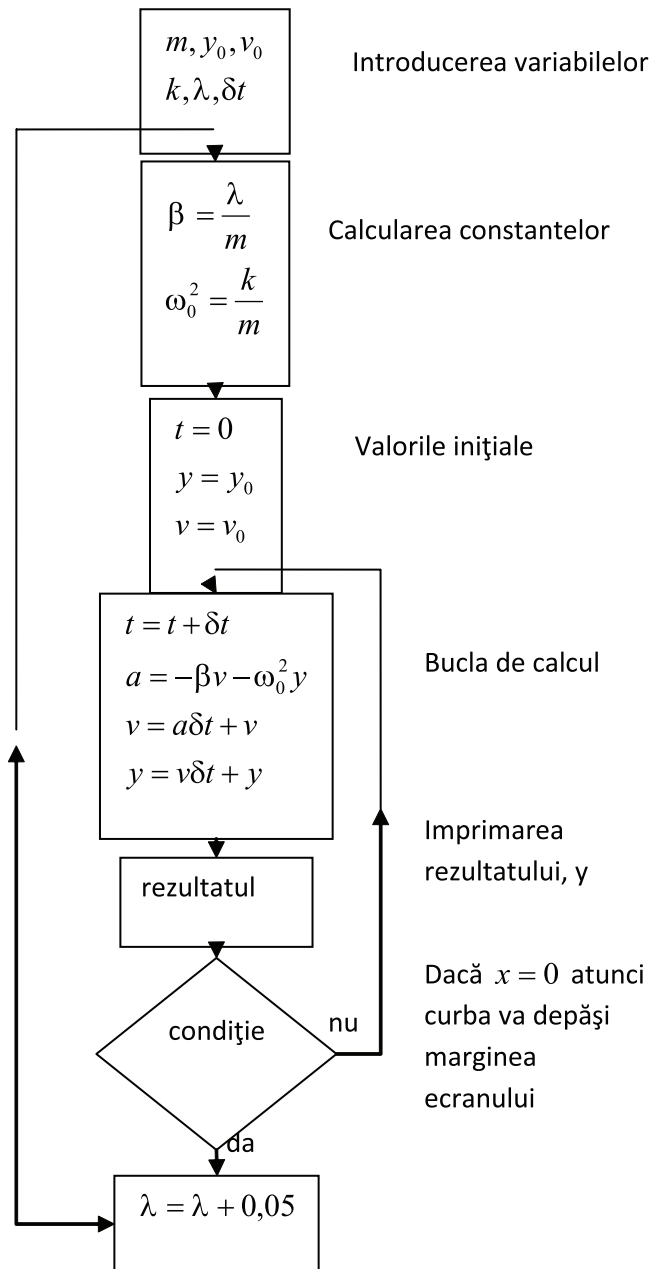
unde $\beta = \frac{\lambda}{m}$ - este coeficientul de amortizare și $\omega_0 = \sqrt{\frac{k}{m}}$ - frecvența oscilațiilor proprii.

Ecuția (1) este o ecuație diferențială liniară, omogenă de ordinul doi. Soluția ei analitică este cunoscută din matematici [2, p.71-74], unde se demonstrează că funcțiile de valorile numerice ale parametrilor β și ω_0 sunt posibile două regimuri de vibrație a vehiculului - pseudoperiodic $\lambda < \omega_0$ și aperiodic $\lambda > \omega_0$.

Rezolvarea ecuației (1) poate fi realizată printr-o abordare numerică. La momentul $t_2 = t_1 + \delta t$, avem

$$\begin{aligned} v(t_2) &= \alpha(t_1) \delta t + v(t_1) \\ y(t_2) &= v(t_1) \delta t + y(t_1) \\ \alpha(t_2) &= -\frac{\lambda}{m} v(t_2) - \frac{k}{m} y(t_2) \end{aligned}$$

În funcție de valoarea coeficientului λ , determinăm regimurile posibile de vibrație a vehiculului. Modalitatea de calcul este prezentată în schema bloc de mai jos. De remarcat că algoritmul poate fi extins și pentru oscilațiile întreținute.

Vibrațiile libere amortizate

În figura 2 sunt trasate trei curbe ce repartizează elongațiile vibrațiilor în funcție de timp, pentru trei vehicule care diferă numai prin valorile coeficientului de rezistență ale suspensiilor.

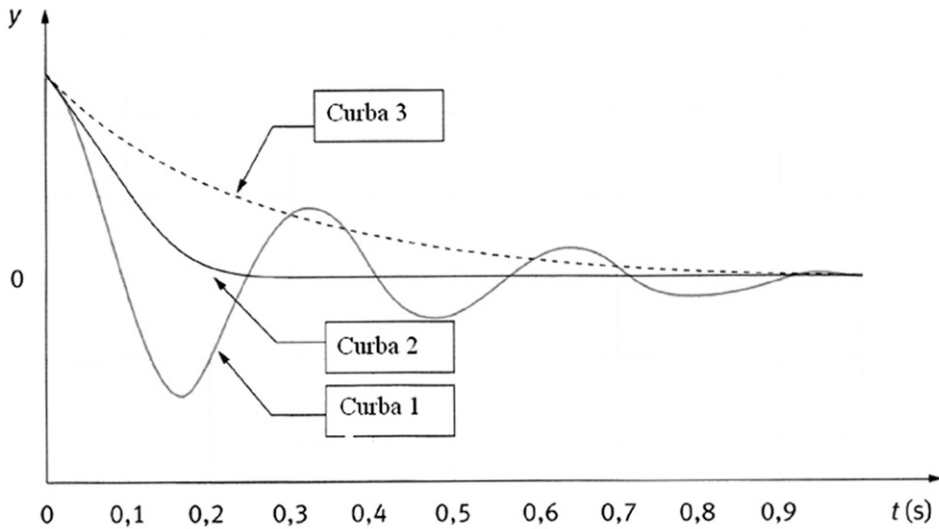

Fig.2. Vibrațiile libere ale amortizorului suspensiei.

Curba 1: asociată coeficientului de rezistență λ_1

Curba 2: asociată coeficientului de rezistență λ_2

Curba 3: asociată coeficientului de rezistență λ_3

Curba 1: $\lambda_1 = 1,5 \cdot 10^4 \text{ kg} \cdot \text{s}^{-1}$.

Curba 2: $\lambda_2 = 5,0 \cdot 10^4 \text{ kg} \cdot \text{s}^{-1}$.

Curba 3: $\lambda_3 = 1,5 \cdot 10^5 \text{ kg} \cdot \text{s}^{-1}$.

Curba 1 corespunde celei mai slabe amortizări, valoarea coeficientului λ_1 fiind minimă. Regimul de vibrație este pseudoperiodic cu perioada $T = 0,32 \text{ s}$.

Curba 2 descrie revenirea cea mai rapidă spre pozitivă de echilibru și astfel condițiile când mișcarea vehiculului e cea mai stabilă. În acest caz $\lambda_1 < \lambda_2 < \lambda_3$.

Curba 3 corespunde celei mai importante amortizări, coeficientul λ_3 fiind maxim și, deci, indică revenirea cea mai lungă a vehiculului la echilibru.

Vibrațiile forțate. Testarea amortizatorului

Examinăm cazul oscilațiilor forțate, când roțile vehiculului sunt plasate pe un suport vibrant și supuse unor excitații exterioare sinusoidale (vezi figura 3). Amplitudinea Y_m a centrului de greutate depinde în acest caz de doi factori: amplitudinea Y_E și frecvența f_E a forței exterioare sinusoidale.

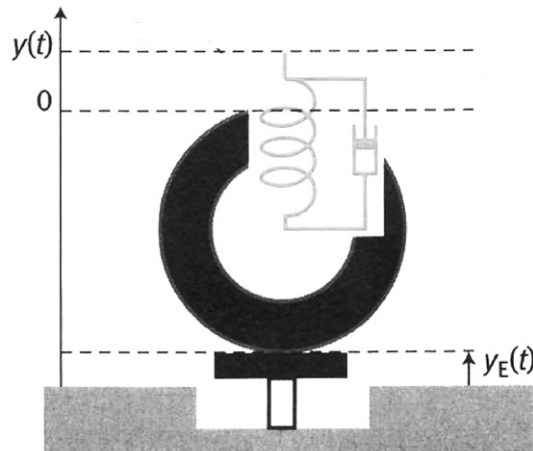

Fig.3. Oscilațiile forțate ale suspensiei.

În figura 4 sunt indicate dependențele amplitudinii Y_m vibrațiilor de frecvența exterioară f_E pentru cele trei valori $\lambda_1, \lambda_2, \lambda_3$ ale coeficientului de rezistență considerate anterior.

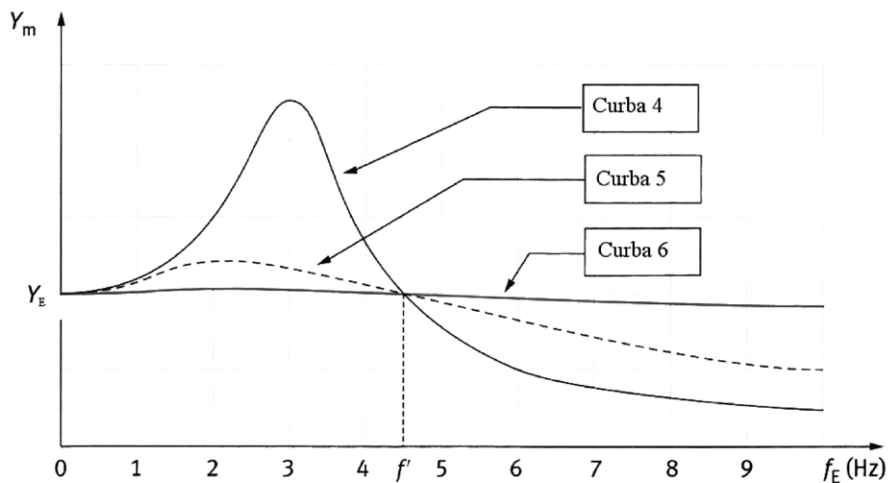

Fig.4. Vibrațiile forțate ale suspensiei.

Curba 4: asociată coeficientului de rezistență λ_1 .

Curba 5: asociată coeficientului de rezistență λ_2 .

Curba 6: asociată coeficientului de rezistență λ_3 .

Se observă că la frecvența $f' = 4,5 \text{ Hz}$ amplitudinea Y_m este aceeași pentru toate trei vehicule.

Pentru $f_E < f'$, curba nr. 6 are cea mai mică amplitudine, iar pentru $f_E > f'$ curba 4 este cea care are amplitudinea minimă. Această constatare sugerează utilizarea amortizorului de coeficient λ_3 pentru domeniul de frecvențe $f_E < f'$ și a amortizorului de coeficient λ_1 pentru $f_E > f'$.

Această alegere este însă practic inoperantă, întrucât nu este posibilă schimbarea amortizorului în timpul deplasării vehiculului. Fiecare din cele două amortizoare au domeniul lor de frecvențe în care pot fi folosite. Alegerea amortizorului corespunzător pentru întreg domeniul $0 < f_E < 10 \text{ Hz}$ este cea de coeficient λ_2 . În acest caz amplitudinea oscilațiilor este mică la rezonanță și descrește suficient la frecvențele mai mari.

Modelarea numerică a vibrațiilor vehiculului poate fi extinsă în cazul mai multor amortizoare uniți în serie, paralel sau mixt, ceea ce necesită un studiu aparte.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Saveliev, I., *Curs de fizică generală*. 1977. Moscova, Editura „Lumina”. V. 1.
2. Векуа, Н. П., *Некоторые вопросы теории дифференциальных уравнений и приложений в механике*. 1991. Москва. „Наука”.
3. Минакова, Н., Невская, Е., Угольницкий, Г., *Методы программирования*. 2000. Москва, „Вузовская книга”. С. 14–15.

ȘTIINȚĂ ȘI EDUCAȚIE MILITARĂ

PROBLEMATICA RELAȚIILOR CIVIL-MILITARE ÎN GÂNDIREA ȘTIINȚIFICĂ MONDIALĂ

Vitalie MARINUȚĂ
Constantin MANOLACHE

The given article approaches the topic of the military civilian relations, from the standpoint of researches specialized in the given area. The author focuses on the history and the occurrence of the term in the specialized literature. The article refers to authors that have studied the given subject in their works. Also the author expresses his opinion as regarding the reciprocal dependence of the military and civilian elements of the society, the way they influence each other taking into account certain circumstances and development stages of the state.

Problematika proceselor transformărilor în cadrul statului, la fel ca și relațiile dintre sistemul militar și societatea civilă care se află în proces de formare sau de tranziție de la un tip de guvernare la altul, a fost pe larg elucidată în literatura științifică de specialitate. Ea a fost obiectul de cercetare a mai multor discipline academice, cum sunt sociologia militară, politologia, tranzitologia (ramură a politologiei care studiază fenomenul societăților în tranziție), teoriile relațiilor internaționale.

Însă lipsa unor elaborări universale privind procesul de construcție a statului democrat și rolul sistemului militar în societățile în tranziție determină necesitatea realizării unei sinteze a rezultatelor cercetărilor obținute până în prezent.

Cercetările aplicative și procesul de argumentare științifică a particularităților relațiilor dintre sistemul militar

și societatea civilă au început odată cu sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Din totalitatea disciplinelor militare, studierea complexă a rolului sistemului militar într-o societate democrată a fost tratată ca disciplină prioritară doar de către școala americană de sociologie militară. Specialiștii din SUA au dat startul cercetărilor privind influența transformărilor sociale asupra funcționării forțelor armate, controlul politic, restructurarea și reducerea forțelor armate, modificarea sarcinilor armatei în noile condiții. Cea mai importantă realizare în acest sens a devenit faptul că în cercurile științifice a luat start procesul de cercetare a respectivei teme prin prisma politologiei și a sociologiei militare, „a relațiilor mai ample” existente între forțele armate, stat și societatea care l-a creat, adică a „relațiilor civil-militare”.

Termenul „relații civil-militare” a intrat în circuitul științific în anul 1957,

Vitalie MARINUȚĂ – general de brigadă (r), ministru al apărării

Constantin MANOLACHE – colonel (r), doctor, conf. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

odată cu publicarea lucrării „*Ostașul și statul: teoria și politica relațiilor civil-militare*”, semnată de savantul american S. Huntington. Una dintre ideile principale ale tratatului este identificarea celor două componente care determină direcțiile de formare a instituțiilor militare în orice societate, și anume: imperativul funcțional (depinde de pericolele la adresa existenței societății) și imperativul social (este determinat de forțele sociale dominante, ideologii și institute civile) [1, p. 2]. În opinia lui S. Huntington, interdependența dintre aceste două elemente constituie nucleul problemei relațiilor civil-militare. Ipoteza cercetătorului american rezidă în faptul că relațiile dintre civili (întâi de toate puterea de stat, care este aleasă de societate) și militari trebuie să se bazeze pe repartizarea responsabilității (sfere de competență), și anume: societatea civilă nu se implică în funcționarea și activitatea forțelor armate, iar militarii păstrează neutralitatea politică, fapt instituționalizat și aprobat ca particularitate distinctă în comportamentul profesionist al acestora.

Cercetările teoretice ale lui Huntington au oferit posibilitatea de a elabora un anumit model „ideal” al relațiilor civil-militare, model care ulterior a fost aplicat de un șir de specialiști.

Pe o altă cale, diferită, a mers savantul american M. Janowitz. În baza unor cercetări empirice detaliate a personalităților militare americane (în special, în ceea ce privește proveniența socială, motivația pe care o au, stilul de viață, statutul, prestigiul în societate etc.), realizate în lucrarea sa „*Ostașul profesionist – imaginea socială și politică*”, savantul a înaintat o concepție proprie asupra esenței relațiilor

civil-militare în cadrul unei societăți democratice, care este diferită de cea a lui S. Huntington. Progresul tehnic, schimbările sociale și caracterul sarcinilor care trebuie să le îndeplinească forțele armate au determinat intensificarea procesului de politicizare a rolului sistemului militar. Din acest motiv, în opinia lui M. Janowitz, societatea civilă va avea rolul conducător în stat doar în cazul dacă va câștiga competiția cu militarii pentru resurse și influență. Savantul este convins că schimbările sociale și politice în societate exercită o influență nemijlocită asupra organizării militare, confirmând astfel interdependența dintre sectoarele civil și militar [2, p. 13].

Teoria lui M. Janowitz are totuși un caracter limitat, deoarece autorul și-a îngustat aria de cercetare, concentrându-și atenția în special asupra relațiilor dintre puterea de stat (chiar dacă aceasta a fost aleasă pe cale democratică) și organismul militar (în cazul de față cel din SUA), care, consideră autorul, datorită nivelului de socializare profesională (împărtășirea și servirea aceluiași valori), nu va fi antrenată în activitatea politică. În primul rând, chiar și puterea de stat aleasă pe cale democratică nu poate monopoliza reprezentarea sectorului civil în relațiile cu organismul militar, deoarece într-un stat democrat institutele civile (partide, organizații nonguvernamentale, mass-media) de asemenea participă activ în organizarea controlului asupra sectorului militar. În afară de aceasta, organismul militar se poate considera parte componentă a societății, rămânând în același timp neutru, în condițiile dezvoltării continue a statului, funcționării stabile a institutelor acestuia, și nu în perioada proceselor transformatoriale,

când reperle valorice ale societății suferă modificări semnificative sau se schimbă cu totul. Însă, la modul general, pentru continuarea procesului de elaborare a teoriei privind relațiile civil-militare, rezultatele cercetării realizate de către savantul M. Janowitz au avut o importanță majoră.

Un alt cercetător american, B. Abrahamsson, în lucrarea sa „*Profesionalizarea militară și puterea politică*”, de asemenea critic abordează teoria lui S. Huntington. El afirmă că militarii profesioniști nu pot fi percepuți în mod apriori neutri din punct de vedere politic. Cercetătorul consideră că în viața reală armata profesională este partea pozitivă și activă a populației (unită prin interese comune), care este predispusă spre conservatorism. Abrahamsson pornește de la ideea că cheia pentru menținerea controlului democratic asupra forțelor armate este recunoașterea naturii politice a acestora și implementarea unui astfel de control instituțional care ar permite guvernului să aleagă cea mai adecvată variantă de soluționare a problemelor din domeniul apărării și cel de politică externă, luând în calcul ideile competente ale militarilor [3, p. 16].

Cercetătorul D. Bland a avansat următorul argument: presupunerea cum că militarii și conducerea politică civilă se vor afla întotdeauna în relații de confruntare și tensionate de probleme, este greșită. Dimpotrivă, controlul civil asupra armatei trebuie menținut, convenind și stabilind anumite regimuri de „repartizare a responsabilității” între conducătorii civili și ofițerii forțelor armate. „Regimurile” menționate iau naștere și se dezvoltă în funcție de circumstanțele țării respective [4, p. 21].

În opinia noastră, un neajuns esențial al abordărilor sus-menționate este analiza problemei relațiilor civil-militare prin prisma formulei „puterea de stat (fie și democratică) – armata”. O abordare prin prisma acestor realități a determinat direcția de cercetare a unei problematice mai largi, cum ar fi tentațiile militarilor de a se implica în politică.

Cel mai mult a dezvoltat această teorie S. Finer în lucrarea sa „*Călărețul: rolul militarilor în politică*”. Savantul încearcă să explice motivul pentru care armata de cele mai multe ori nu se implică în politică, chiar și în condițiile când ea deține monopolul asupra aplicării forței și acest fapt ar privilegia șansa de a pretinde puterea politică. S. Finer conchide că sectorul militar este cel mai mult controlat de către sectorul civil „în statele cu un nivel de cultură politică avansat”. În astfel de state, rolul, poziția, instituturile ce au o legătură nemijlocită cu relațiile civil-militare au fost clar determinate, instituționalizate și aprobate atât în sectorul militar, cât și în societate. Și viceversa, cel mai mult sunt predispușe spre rebeliune „statele cu un nivel scăzut al culturii politice”, unde instituturile de stat nu se bucură de respectul cuvenit din partea societății civile [5, p. 73]. În una din lucrările sale ulterioare – „*Ordinea politică în societățile în schimbare*” –, o abordare similară a fost realizată de același S. Huntington, care corela probabilitatea rebeliunilor militare cu nivelul de instituționalizare și participare a societății în procesul politic. El afirmă că societățile civile în care urmărim un nivel înalt de instituționalizare, dar un nivel scăzut de participare, relațiile civil-militare sunt înglobate într-un sistem politic mai complex și mai stabil [6,

p. 86]. În cadrul „societăților pretoriene”, unde nivelul de instituționalizare este scăzut, iar nivelul de participare – ridicat, lovitură de stat constituie pentru militari unica modalitate de a-și manifesta influența.

Alți participanți ai polemicii în cauză acordă mai multă atenție unui alt aspect – pericolele externe și influența lor asupra gradului de imixtiune a militarilor în politică. S. Andreski afirmă că, în condițiile când nu există pericole externe, militarii sunt predispuși într-o mai mare măsură de a se implica în politica internă a statului [7, p. 34]. M. Desch, autorul multor cercetări mai recente, pornește de la ideea că diada nivelul sporit de amenințări externe și nivelul scăzut de pericole interne duce la stabilirea controlului civil asupra sectorului militar, în timp ce nivelul înalt al amenințărilor, parvenite atât din interior, cât și din exterior, duce la slăbirea acestuia. La rândul său, nivelul scăzut al pericolelor externe pe fundalul nivelului ridicat al pericolelor interne poate deveni o sursă de influență negativă asupra bunei funcționări a controlului civil [8, p. 6–7].

În opinia autorului, teoriile menționate mai sus pot fi caracterizate drept tentative de modernizare a concepțiilor de bază ale lui Huntington și Janowitz, care au servit drept temelie pentru formarea unui „model perfect al relațiilor militare–civil–militare”, valabil, chipurile, pentru orice stat. Teoria liberală a lui Huntington se axează pe necesitatea apărării valorilor democratice de pericolele ce vin din exterior, pe când teoria republicanismului civil a lui Janowitz se axează în mare parte pe mobilizarea eforturilor la menținerea și dezvoltarea valorilor democratice existente, prin a consolida

obiectivele sociale ale ostașului-cetățean.

J. Burk a fost primul dintre cercetători care a pus la îndoială oportunitatea de a aplica în cazul statelor postsocialiste din Europa de Est modelele de relații militare–civil–militare, elaborate pentru statele cu o „democrație dezvoltată”. În opinia savantului, modelul „structural-cultural” al relațiilor militare–civil–militare înaintat de către M. Desch, modelul „actorului principal” elaborat de P. Fiver și cel al „propriilor idei militare” propus de D. Avant sunt aceleași modele „ideale” ale lui Huntington și Janowitz doar aparent modificate [9, p. 167 – 168].

Drept confirmare a ipotezei lui J. Burk sunt rezultatele implementării în statele din fostul lagăr socialist și cele din fosta URSS a modelelor de control asupra sferei militare folosite în statele din Europa de Vest și SUA. Deja la etapa incipientă de implementare a „modelelor occidentale” apăreau din ce în ce mai multe probleme de ordin conceptual, cum ar fi, de exemplu, modelul distribuirii competențelor și al profesionalismului militar (SUA), modelul instruirii civile și liderismului moral (Germania). În special, s-a constatat că distribuirea competențelor, crearea unui sistem al separării puterilor caracteristic modelului american (creat în baza tradiției politice anglosaxone) nu se potrivesc în statele cu un alt tip de experiență politică [10, p. 3].

Analizând însă problema asigurării controlului civil asupra forțelor armate politizate în statele postcomuniste, s-a constatat că preluarea mecanică a modelelor descrise mai sus generează divergențe de fond privind înțelegerea conținutului și a necesității implementării lor.

Pe de o parte, noile modele nu sunt

percepute în general, iar pe de altă parte, unii militari văd în implementarea lor un pericol alarmant de invadare a mediului militar de către reprezentanții diverselor partide politice, organizații obștești, instituții mass-media de diferite orientări, fapt care ar duce la perturbarea bunei funcționări a forțelor armate, la divulgarea secretelor de stat și militare, la transformarea controlului civil de fapt într-o tutelă asupra sectorului militar. De pe urma unor asemenea acțiuni din partea „societății” va deveni imposibilă asigurarea condițiilor normale pentru activitatea zilnică a armatei, pentru menținerea nivelului ei de pregătire de luptă, iar în consecință va fi pusă în pericol securitatea statului. Rezultatele unui sondaj realizat în cadrul seminarului internațional „Controlul democratic asupra sistemului național de securitate și a forțelor armate: răspândirea valorilor NATO în spațiul euroatlantic”, organizat la 21–22 mai 2003 la Odesa, au confirmat faptul că militarii și societatea în ansamblu percep anume în felul acesta instituirea unui control democratic din partea civililor [11, p. 45].

O altă extremitate constituie poziția celor care insistă asupra extinderii controlului democratic civil până la o administrare civilă privind organizarea și activitatea militară în stat [12, p. 88]. O asemenea abordare duce și la o interpretare inadecvată a conținutului și mecanismelor controlului democratic civil, la înțelegerea greșită cine sunt obiecții și cine subiecții controlului. Trezesc de asemenea nedumerire și ideile „ideologilor” construcției militare, care consideră că problema sistemului de conducere statală și militară a organismului forțelor armate este o problemă conceptuală și necesită o cercetare aprofundată [13, p. 4].

Toate aceste teze de mai sus se regăsesc în declarațiile și afirmațiile celor care susțin că problema de bază a relațiilor civil-militare constă în asigurarea controlului politic asupra organizării militare (evident, în perceperea limitată a concepției controlului asupra organizării militare într-un stat democrat), iar pentru soluționarea acestora sunt suficiente prevederile constituționale, conform cărora șeful statului este comandantul suprem, lui i se subordonează serviciul de contrainformații din armată, serviciul de apărare, precum și un șir de alte instituții de profil [14, p. 57].

În opinia autorilor acestor puncte de vedere, așa-numita administrare civilă „dezvoltată” până în faza finală și logică a sa va duce la ignorarea funcțiilor și competențelor comandanților forțelor armate și la încercarea de a-și subordona ofițerii în calitatea lor de comandanți și conducători militari. Anume acest lucru constituie partea slabă a poziției date, deoarece poate crea o situație în care opinia militarilor profesioniști nu va fi luată în considerație de către conducerea statului în procesul de adoptare a deciziilor cu caracter strategic.

Țara vecină, Ucraina, de exemplu, a realizat un pas important în identificarea unei abordări unice privind conținutul controlului democratic civil ca formă de organizare a relațiilor civil-militare – a fost adoptată o lege specială „Cu privire la controlul civil asupra organizării militare și a organelor de drept în stat”. Conform articolului 1 al legii, termenul „control democratic civil” înseamnă „... un ansamblu de măsuri de drept, organizaționale și informaționale, realizate în conformitate cu Constituția și legislația Ucrainei în vigoare într-

asigurarea legalității și transparenței în activitatea tuturor componentelor organismului militar și a organelor de drept ale statului, contribuirea la buna lor funcționare și îndeplinirea competențelor lor, consolidarea disciplinei militare și de stat...” [15, p. 1481].

Analizând esența controlului democratic civil într-un sens mai larg, o asemenea formă de organizare a relațiilor civil-militare în stat, în opinia noastră, nu oferă nici o șansă pentru menținerea totalitarismului și crearea unui regim pseudodemocratic, folosind organismul militar drept instrument de „frânare” a proceselor democratice în societate și de formare a societății civile.

Însă, în perioada de tranziție și de finalizare a proceselor transformatoriale în stat, se impune necesitatea de a implementa forme de interacțiune a sectorului militar, a statului și a societății caracteristice etapei de tranziție spre un veritabil control democratic civil. Este necesar un mecanism adecvat de comunicare între armată și societate, care, pe de o parte, ar fi capabil să impună responsabilitate pentru calitatea

construcției militare, iar pe de altă parte, nu ar admite nici un fel de imixțiuni incompetente într-un sistem ca acesta, excepțional de important și complex [16, p. 4].

Totodată, reglementarea legislativă a problemei încă nu înseamnă atingerea imediată a obiectivelor propuse. Perspectivele de instituire a unui control democratic civil vor depinde de soluționarea reușită a unui complex de probleme interne, cum ar fi realizarea unei politici eficiente în domeniul asigurării capacității de apărare a statului cu participarea instituțiilor de cercetare, soluționarea problemelor ce țin de asigurarea intereselor naționale cu organizarea de dezbateri publice pe marginea lor, precum și multe altele. Iar realizarea acestor deziderate va consolida nu numai construcția internă a statului nostru, ci va influența pozitiv și politica lui externă, prin onorarea obligațiilor internaționale în domeniul securității, prin participarea la proiecte și programe internaționale, prin îmbunătățirea imaginii statului pe arena internațională etc.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Huntington S. *The Soldier and the State: The Theory and Policies of the Civil-Military Relations*. – The Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press. – 1957. – 534 p.
2. Janowitz M. *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*. – London: The Free Press of Glencoe Collier-Macmillan Ltd. – 1960. – 464 p.
3. Abrahamsson B. *Military Professionalization and Political Power*. – Beverly Hills&London: Sage Publications. – 1972. – 160 p.
4. Bland D. *A Unified Theory of Civil-Military Relations*, În: *Armed Forces and Society*. – 1999. – Vol. 26, Issue 1. – P. 21
5. Finer S. *The Man on Horseback: The Role of the Military in Politics*. – London: Pall Mall Press. – 1962. – 268 p.

6. Huntington S. *Political Order and Changing Societies*. – New Heaven: Yale University Press. – 1968. – 488 p.
7. Andreski S. *Military Organization and Society*. – Berkley: University of California Press. – 1968. – 238 p.
8. Desch M. *Civilian Control of the Military: The Changing Security Environment*. – Baltimore: The John Hopkins University Press. – 1999. – 184 p.
9. Burk J. *Morris Janowitz and the Origins of Sociological Research on Armed Forces and Society*, În: *Armed Forces and Society*. – 1993. – Vol. 19, Issue 2. – P. 167 – 168
10. Born H., Haltinger K., Malesic M. *Renaissance of Democratic Control of Armed Forces in Contemporary Societies*. – Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. – 2004. – 36 p.
11. Glebova L. *Democratic Control and the System of National Security of Ukraine* (expert evaluation), În: Консорціум демократичного контролю Чорноморсько-Каспійського регіону / Матеріали Установчих зборів. – Сімферополь: Доля. – 2005. – С. 45 – 55
12. Симоний А. *Венгрия в НАТО*, În: Гарвардская программа черноморской безопасности. – 2004. – № 4. – С. 84 – 88
13. Соловьев В. *Концептуальный просчет: Отсутствие военной доктрины осложняет и удлинит реформирование Вооруженных Сил*, În: Независимое военное обозрение. – 1997. – № 34. – С. 4
14. Тренин Д. *Демократия: армия и общество*, În: Трудности перехода: демократия в России / Составители Э. Качинс, Д. Тренин, М.Трудолюбов, Н. Ефимова; Московский Центр Карнеги. – М.: Неостром. – 2004. – 116 с.
15. Закон України Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави № 975-IV від 19.06.2003 р. În: Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – ст. 366. – С. 1481 – 1492
16. Чебан В. *Модная тема для политической демагогии*, În: Независимое военное обозрение. – 2003. – № 319. – С. 4

CULTURA INTELECTUALĂ ÎN CONSOLIDAREA STABILITĂȚII GLOBALE

Viorica LEANCĂ

One of the main concerns of the humankind is the security of the human within the society, towards which there are many opinions. Some consider it an indispensable element of the world development, others consider it a challenge that aims at covering political interests. The instability implies the unconventional risks that occurred as a result of the collapse of the military organizations of the Cold War period, the political, economic, social and state collapses in the societies that have experienced the pressure of radical and spontaneous changes, the process of getting out of control of the mass destruction materials and technologies.

Societatea contemporană este cuprinsă în procesul transformărilor globale, care implică noi concepții de dezvoltare și securitate. A. Neclessa face bilanțul dezbaterilor anilor '90 ai secolului trecut cu referire la prevenirea unei catastrofe globale. Diverși savanți, intelectuali, lideri spirituali au relatat: despre apariția unei perioade de confuzie globală (Z. Brzezinsky, 1993), despre ciocnirea civilizațiilor în viitor (S. Huntington, 1993, 1996), despre amenințarea haosului planetar (C. Santoro, 1994), despre societatea unui nou regim totalitar (Ioan Paul al II-lea, 1995), despre sfârșitul liberalismului (I. Wallerstein, 1995), despre criza capitalismului global (G. Soros, 1998) etc. [8, p. 107-108].

Odată cu încheierea războiului rece, în cercurile înalte din occident s-a instalat starea de alarmă. „În loc de o nouă ordine mondială, înființată pe înțelegere și armonie, fenomenele ce păreau că aparțin trecutului inopinat devin ale viitorului” [5, p. 251]. După aproape zece decenii, dificultatea problemelor a rămas aceeași.

Astfel, societatea poartă un război cu sine însăși. Conținutul noțiunii de „război”, involuntar, devine dilematic. Acceptând noțiunea de „artă”, sunt vădite următoarele comentarii: „Arta războiului”, înainte de a deveni o componentă a științei militare, a fost identificată, multă vreme, cu îndemânarea, talentul, măiestria și spiritul de orientare în situații critice, inițiativa și exemplul personal în luptă al comandantului. Ea reprezintă arta de a organiza și a conduce lupta în conformitate cu anumite principii, norme și reguli elaborate, de cele mai multe ori, pe cale empirică sau desprinse din experiența unor lupte anterioare [1]. În filosofia clasică germană, războiul e interpretat de pe poziții idealiste: „Pacea veșnică este cu puțință numai la cimitir” (Leibniz), „Războiul este o stare firească” (Kant), „În relațiile dintre alte state nu există alt drept decât dreptul celui mai puternic” (Fichte), „Războiul înseamnă triumful aceluia care este mai bun” (Hegel), iar o atitudine mai radicală se manifestă la ideologul militarismului italian Musso-

Viorica LEANCĂ – dr., conf. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

lini: „Războiul este un foc purificator! El asanează spiritul națiunii!” [3, p. 83–83]. Contrar acestor idei, istoria ne propune cifre concrete ce dovedesc că războaiele nu „purifică” și nu „asanează” spiritul popoarelor, ci, dimpotrivă, depravează viața spirituală, transformând conștiința umană în instincte primare (biologice). În viziunea lui A. L. Samsonov, omul se naște de două ori (biologic și artificial). Importanță are nașterea sa artificială în lumea socială, unde prevalează comunicarea spirituală. „Nașterea ființei umane are loc în afara biologiei, atunci când pășește în natura artificială – natura comunicării umane, ce stabilește între oameni nu legături biologice, ci spirituale. Anume aceste legături mențin anumite tradiții, ritualuri, existența lumii artificiale, ce nu permite să conducă instinctele. Numai în ea omul poate să fie om” [7, p. 55]. Această lume artificială este societatea. Evoluarea omului în această societate depinde de mentalitatea ce persistă în ea, de idealurile și aspirațiile ce și le propune.

În măsura dificultății problemelor survenite în societate, se impune importanța personalului militar care are misiunea răspândirii culturii spirituale, acceptând modificările de rigoare în mentalitate. Chiar dacă astăzi noțiunea de război cunoaște o altă interpretare: „război – fenomen social-politic care reprezintă manifestarea esențială a relațiilor politice conflictuale existente la un moment dat între grupări mari de oameni (organizate din punct de vedere militar) și care folosesc, pentru atingerea anumitor scopuri economice și politice, mijloace violente, ceea ce conferă acestui fenomen un puternic caracter distructiv” [3], totuși, devine indispensabilă înfăptuirea la nivel global a modificării menționate anterior.

Raymond Odierno, adjunctul președintelui Statului Major al Armelor Reunite, într-un interviu despre lupta cu terorismul, numită și „războiul îndelungat”, menționează că un asemenea război va presupune implicarea de capacități militare diferite, iar liderii SUA vor trebui să dezvolte un concept holistic pentru învinge în războiul împotriva rețelilor. În opinia sa, aceasta înseamnă capacitatea de a coordona aspectele militare ale luptei cu eforturile diplomaților, finanțistilor, poliției etc. De asemenea, va presupune lupta împotriva propagandei și a dezinformării pe care le practică aceste grupări extremiste. O altă componentă importantă pentru militari va fi competența culturală. Noii lideri trebuie să perceapă motivațiile terorștilor. „Trebuie să înțelegem de ce fac ceea ce fac, pentru că trebuie să-ți cunoști dușmanul. Misiunea nu va fi lupta cu alte armate, ci cu grupări care acționează din umbră” [2]. La începutul secolului al XXI-lea, sloganul „Pace asigurată prin război!” devine o banalitate, iar lumea este deja remodelată conform acestei viziuni. Este necesară educarea unei culturi a gândirii, în paralel cu activitatea rațională.

Istoria este un teatru al luptelor nesfârșite pentru cucerirea bogățiilor unor țări și subjugarea unor popoare de către altele. Este deplorabil faptul că până acum nu s-au tras învățămintele de rigoare. Omenirea nu recunoaște zădărnicia eforturilor de cucerire care nu se soldează decât cu imense pierderi umane și materiale, rămânând la adevărul că orice cucerire pregătește premisele recuceririi, răzburării și distrugerii reciproce. Iraționalitatea confruntărilor militare devine și mai evidentă în acutizarea conflictelor la nivel global. Multiplicarea conflictelor

în epoca postrăzboi rece sau „război îndelungat” a generat o psihoză universal generalizată, manifestată adeseori prin exagerări șocante sau predicții apocaliptice plasate în rol de explicații pertinente la realitățile dure pe care le traversăm.

Interesele generale ale umanității de a asigura supraviețuirea speciei și de a realiza sinergia eforturilor de cooperare internațională devin o prioritară. Mentalitatea și comportamentul oamenilor cu îndelungată experiență în arta dominării nu se pot schimba dintr-odată. Unele interese de moment, orgoliile și ambițiile de dominație, tendințele de perpetuare a practicilor trecutului de impunere a regulilor jocului în relațiile interstatale mai eclipsează, astăzi, interesele generale și de viitor ale omenirii.

Pentru a construi un sistem puternic și stabil de securitate națională, pe lângă democrație și libertate, pe lângă dominarea legii și buna guvernare, este nevoie de a cultiva spiritul de răspundere, altruismul și profesionalismul. Ele sunt ingredientele aduse de morala și conștiința societății. În lumea militară, ierarhia și simțul responsabilității constituie însăși baza vieții militare. Ca în tagma bisericească, respectul pentru superiori nu înseamnă supunere, ci, mai degrabă, înțelegerea a ceea ce faci. De aceea, influența valorilor vieții miliare asupra celei civile este din ce în ce mai relevantă în secolul al XXI-lea. Instituția militară aduce, în societate, un anumit simț al responsabilității, al ordinii, altruismului și idealismului absolut. La rândul său, societatea civilă poate îmbogăți lumea militară prin varietatea demersurilor ei, prin creativitate, spontaneitate și vitalitate, prin originalitate și talent.

Conlucrarea societății civile cu insti-

tuția militară în scopul influenței asupra conștiinței de masă intensifică schimbarea culturii gândirii, ca premisă a intelectului social. Intelectul social constituie facultatea sociumului de a crea, de a însuși și apoi a utiliza rațional și eficient cunoștințele, funcționarea adecvată fiind asigurată de prezența responsabilității și bunului simț în societate. Socializarea intelectului este determinată de sporirea nivelului de înțelepciune a omenirii în întregime și trecerea spre o poziție noosferică (rațională), proces extrem de modest în prezent. Noosfera [4] (sfera rațiunii) se creează ca urmare a dezvoltării gândirii științifice și în funcție de activitatea umană, existând o dependență indirectă, prin intermediul conștiinței sociale (intelectului social). Anume de avansarea intelectului social depinde trecerea spre o nouă etapă.

Potențialul intelectual scăzut, persistent în societate, este cauza degradării. Actuala instabilitate din lume reprezintă un mare „atelier” de proporții planetare ce prelucrează societatea și conștiința umană. Aici condițiile benefice pentru viață, prosperarea umanității în armonie cu securitatea – adică totul ce ar forma fericirea unui om rațional – sunt înlocuite de crize și catastrofe globale. Predispoziția umană nu mai este capabilă de a însuși și păstra universul. Omul este tentat de egoismul său și distruge tot ce-l înconjoară. „Actualmente, în luptă și calvar, ia naștere o nouă conștiință social-noosferică. Ea e factorul promotor care trebuie să devină un imperativ moral ce va determina activitatea atât a persoanelor individuale, cât și a formațiunilor statale, a omenirii întregi” [6, p. 55]. Conștientizarea pericolului nu este suficientă în soluționarea problemelor de nivel global,

în depășirea lor, trebuie de făcut apel la moralitate și raționalitate.

Un rol esențial în schimbarea mentalității, lărgirea bazei de cunoștințe și cristalizarea valorilor privind securitatea și dezvoltarea îl au procesele educaționale, culturale, morale etc. Educația moral-civică este dimensiunea cea mai complexă și mai importantă a societății, deoarece vizează cultivarea virtuților morale în corelație cu capacitățile de înțelegere și aplicare a principiilor valorice de respectare și promovare a drepturilor omului, de participare demnă, activă și creativă la construcția propriei vieți și a celei sociale. Cu toate acestea, dintre problemele cu care se confruntă astăzi societatea, beneficiază de o atenție sporită doar cele economice, altele fiind, practic, neglijate.

Omul are posibilitatea să cunoască lumea înconjurătoare și pe sine însuși, dar el rămâne satisfăcut, în fond, doar de cunoștințele cotidiene, bazate pe aparența proceselor și fenomenelor, fără a pătrunde în esența lor. Aceasta este însă insuficient pentru a depăși problemele și a spera la o dezvoltare durabilă.

Calea gândirii raționale, noosferice este destul de anevoioasă din cauza că străbate în adâncurile existenței umane, transformând-o radical. Ea mai degrabă descoperă probleme și contradicții, în loc să ofere soluții neîntemeiate, sau neagă îndrăzneț concepțiile perimate, în loc de a le edifica mai departe. Dar pentru a concepe realitatea cu adevărat, este necesar de a accepta această cale, unde cultura mintală e lumina, iar trofeul – supraviețuirea.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Dulea Gabriel, *Sociodinamica grupului militar – o abordare polifuncțională*, Editura Militara, București, 2008.
2. „Războiul îndelungat” schimbă cultura militară. www.ro.altermedia.info
3. Scopin V. *Militarismul: studiu istoric*. București, 1960.
4. Țârdea T. N. *Elemente de informatică socială, sociocognitologie și noosferologie*. Chișinău, 2001.
5. Бжезинский З. *Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы*. Москва: Прогресс, 1998.
6. Брагинский И. И. *Выживание – гуманизация интеллекта*. În: *Интеллектуальные ресурсы развития научно-технического прогресса*. Москва, 1989.
7. Самсонов А. Л. *На пути к ноосфере*. În: *Вопросы философии*. Москва, 2000, № 7.
8. Неклесса А. *Глобализация: новый цивилизационный контекст*. În: *Безопасность Евразии*. Москва, 2001, №1.-534 с.

ABORDĂRI CONCEPTUALE ALE STRATEGIEI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

Claudia ȚĂBULSCHI

It is widely recognized importance of education in general and of high education particularly in the future state of a nation. High education Institution is the main generators of a cultural diffusion centers. The trainers at all levels receive relevant mark of the high education institution in their preparation as professionals and their formation as intellectuals of this country. Therefore, at state level, educational models have a huge impact on the aims of high education and in perspective on the future of the state itself.

Este unanim recunoscută importanța învățământului în general și a celui superior în special, în asigurarea viitorului unei națiuni. Instituția de învățământ superior este principala generatoare a nucleelor de difuziune culturală. Formatorii la toate nivelurile, de la preșcolar la cel postuniversitar, majoritatea politicienilor, conducătorii instituțiilor statului, ai organizațiilor și proceselor din mediul economico-social au primit amprenta relevantă a instituției de învățământ superior în pregătirea lor profesională și în formarea lor ca intelectuali ai acestei țări.

Drept priorități determinante și imediate pentru învățământul superior în perioada de tranziție spre economia de piață putem defini: asigurarea calității studiilor prestate; structurarea învățământului universitar pe două trepte integrate (3 ani plus 2 ani masterat sau 4 ani plus 1 an masterat în funcție de specialitate, plus 3 ani doctoratul în calitate de cea de a treia treaptă); echivalarea și recunoașterea gradelor și treptelor de studii în spațiul universitar național, regional și european.

Aceste priorități sunt definite în documentele reglatoare ale forurilor europene

ne, în primul rând, Procesul de la Bologna (1999). Ele vizează construirea unui spațiu paneuropean, menit să favorizeze dezvoltarea durabilă în baza formării pe parcursul întregii vieți, a cercetării științifice fundamentale și aplicative care asigură progresul societăților contemporane. Realizarea acestor deziderate este pusă în seama universităților din țările europene, iar Moldova nu este o excepție în acest sens.

În Declarația reuniunii de la Praga a miniștrilor educației din țările europene (mai 2001), în documentele adoptate la întâlnirea universităților europene de la Salamanca (aprilie 2001), în Declarația de la Bologna (iunie 1999, precedată de Declarația de la Sorbona (1998), s-a făcut o analiză explicită a problemelor principale ale învățământului superior, vizând integrarea acestuia în spațiul european.

În calitate de participantă la reuniunea miniștrilor educației și a învățământului superior de la Berlin, Germania, septembrie 2003, Republica Moldova a angajat, împreună cu ceilalți membri potențiali spre aderare, o reflecție judicioasă asupra sistemului învățământului său superior în speranța că la reuniunea miniștrilor

---

Claudia ȚĂBULSCHI – magistru, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

educației din Europa de la Bergen, Norvegia, din mai 2005, țara noastră va deveni membru al forului universitar european, cunoscut astăzi în toată lumea ca Procesul de la Bologna.

Strategia acțiunilor comunității universitare din Moldova și a organelor de resort pentru perioada 2004–2010 în domeniul învățământului superior ține să evidențieze, în primul rând, starea de lucruri actuală și să traseze direcțiile principale de canalizare a eforturilor comunității academice din țară într-o realizare a obiectivelor majore, care ar asigura vitalitatea priorităților determinante și imediate, menționate mai sus.

Unul din principiile care stau la baza modernizării Armatei Naționale, principiu prevăzut și în Strategia Militară a Republicii Moldovei, este promovarea tehnologiilor moderne. Utilizarea acestor tehnologii în procesul instruirii va permite operaționalizarea forțelor conform standardelor, a misiunilor pentru care au fost create.

Evoluția proceselor și fenomenelor militare este strâns corelată cu dezvoltarea tehnologică. În acest context, dezvoltarea tehnologiei informației are impactul cel mai puternic asupra mediului militar. Profesionalizarea personalului armatei presupune, printre altele, utilizarea unui sistem avansat de instrumente și tehnologii de instruire, inclusiv învățarea distribuită avansată (Advanced Distributed Learning /ADL) sau învățarea electronică (eLearning).

Învățământul superior este un serviciu public major, care este oferit societății printr-un sistem național de unități de diferite tipuri și profiluri. El are un impact marcat asupra dezvoltării personale a unui mare număr de cetățeni, deoarece le oferă șansa unei mai mari autonomii personale, a

unei mobilități sociale sporite, a mobilității profesionale și internaționale, a unor venituri mai mari și a unei împuterniciri personale (empowerment)¹ sporite.

Creșterea neîncetată a segmentului de populație care are acces la acest serviciu a creat așteptarea unui drept. În multe țări europene, intrarea în educația de nivel terțiar este deja un drept garantat tuturor celor care au încheiat studiile medii, cu certificatul adecvat.

Chiar dacă retenția studenților nu este niciodată de sută la sută, și un număr de tineri se dovedesc incapabili să susțină efortul necesar pentru încheierea la timp a studiilor superioare, profitul adus de această formare este atât de limpede recunoscut în societate, încât universitatea este de acum puternic angajată în educația pe tot parcursul vieții (lifelong learning), iar unele țări au introdus sisteme de recunoaștere a experienței profesionale ori capitalizare a rezultatelor de formare, care deschid o perspectivă temporală îndelungată oricui dorește să dobândească un titlu universitar. Schimbările actuale privesc deci regimul de distribuție al unui serviciu (de utilitate publică recunoscută), care se extinde rapid, dar a cărui calitate trebuie menținută în sfera unei vieți intelectuale autentice. În viitoarea societate a cunoașterii, în care principalele efecte economice vor fi produse de servicii din sfera intelectuală și de bunuri imateriale, educația își continuă rolul crucial sub forma unui învățământ superior de masă. Nu este vorba de un complot împotriva inteligenței, ci de unul dintre aspectele dezvoltării.

Expresia „masificarea învățământului superior” conține implicit o judecată de valoare, deoarece termenul de „mase” conține experiențele nefericite ale fascismului și socialismului, iar bunurile intelectuale și

¹ empowerment – împuterniciri

culturale de nivel superior sunt considerate inaccesibile „maselor”. Ar fi mai corect să se vorbească despre „democratizarea accesului la învățământul superior”, deoarece educația terțiară, departe de a căpăta un conținut diluat prin masificare, reflectă, dimpotrivă, un stadiu mereu mai avansat al științei și tehnologiei, participând la cursa progresului cunoașterii în plutonul de frunte. Regulile de acces, devenind mai cuprinzătoare, reflectă voința politică sancționată prin opțiunea societății, ca și faptul fundamental că sistemul învățământului secundar nu este în măsură să pronunțe o judecată fatală asupra aptitudinilor oamenilor, care să se execute pe întreg parcursul vieții acestora. Universitățile rămân selective în activitatea lor, iar tinerii care trec printr-o experiență academică sunt buni specialiști. În plus, cercetarea științifică este azi mai activă și mai necesară decât oricând; ea recrutează exclusiv prin intermediul formării universitare, ceea ce înseamnă că licența constituie numai un bazin de selecție pentru nivelele superioare. Cu cât baza de recrutare este mai vastă, cu atât cresc șansele de a se descoperi resurse umane bine înzestrate. Elitele, indivizii excepțional înzestrați, vor fi formați nu în învățământul superior, ci în ciclurile superioare ale acestuia, la masterat și la doctorat.

Să admitem că masificarea învățământului superior nu este un rău. Dar ce se întâmplă totuși dacă, la nivelul de licență care absoarbe efective uriașe – practic pe toți bacalaureații doritori să intre la universitate – tinerilor li se inculcă o formație greșită, astfel încât timpul petrecut aici nu este numai pierdut, ci se soldează cu pierderi costisitoare și greu de recuperat?

Într-adevăr, e nevoie să se asigure astfel de condiții, adică de standarde, încât formarea inițială să fie utilă atât pentru cariera profesională, cât și pentru continuarea studiilor în modulele superioare, corespunzător

unor nivele de competență și de creativitate caracteristice elitelor. În 1998, firmele americane au cheltuit 58 de miliarde USD pentru formare, costuri care puteau fi evitate printr-o profesionalizare mai accentuată a programelor de studii. În termene de timp, acesta s-a dublat, ajungând la 80 de ore pe an în medie, ore care nu numai că sunt salarizate, ci duc în genere și la o recompensă sub forma unei creșteri a retribuției după absolvire. Cu alte cuvinte, firmele pierd de trei ori: pentru că salariații lor nu muncesc pentru a produce în acele ore de pregătire, pentru că orele de pregătire costă salariile formatorilor, pentru că salariații trebuie plătiți suplimentar după absolvire. Chiar dacă training-ul de firmă nu poate fi niciodată complet eliminat, iar conținutul lui nu poate fi în întregime asimilat în formarea universitară, calitatea învățământului superior este o problemă relevantă nu doar pentru universitățile noi, ci pentru întreg sistemul.

Pe de altă parte, universitățile sunt afectate de un fenomen pe care istoricul american Walter Metzger l-a numit „creștere substantivă”: numărul de specialități se înmulțește rapid și perioada de „gestație” a unei noi discipline a scăzut[1]. Astăzi se poate obține o diplomă universitară în specialități ca: moșit, știință contemporană, amenajări interioare, epidemiologie, radio și televiziune, știința exercițiilor (fitness), economia familiei etc. Presiunea în direcția multiplicării specializărilor vine din profesionalizare, deoarece reprezentantul unei profesii recente, un consilier financiar personal, un chiropractor sau un consultant media dorește o diplomă care să-i ateste competența. O altă sursă de presiune este dinamica personalului universitar, fiindcă tinerii doresc să se afirme în domenii noi și pot să avanseze mai repede ca specialiști în ecopsihologie, managementul performanței sau planificare financiară, decât în

domeniile mai vechi, sufocate de prezența profesorilor dominanți.

Educația superioară oferă un avantaj permanent pe planul condițiilor de viață, avantaj care tinde să crească pe toată durata carierei. Câștigul rezultat dintr-un an suplimentar de educație variază de la țară la țară, fiind mai mic în țările nordice și mai mare în țări ca Irlanda, Marea Britanie, Germania, Portugalia, Spania. În medie el se situează în jur de 6% din venit. Pe de altă parte, este constatată că un an de educație suplimentară aduce un câștig financiar mai mare femeilor decât bărbaților. În marea majoritate a țărilor europene, acest câștig tinde să crească. În Austria, Suedia și Elveția, câștigul suplimentar tinde să scadă în ultimele decenii (mai accentuat pentru femei decât pentru bărbați), ceea ce nu înseamnă că nu rămâne pozitiv. Datorită acestui avantaj financiar, educația poate fi privită ca o investiție personală și dă naștere unei piețe care, numai în Statele Unite, este estimată la 700 de miliarde USD în 1999, ceea ce poate fi de natură să-i întristeze pe acei care deplâng transformarea cunoașterii într-un bun de consum (commodification of knowledge). Între 1995 și 1999, la bursa americană au fost prezentate 38 de firme noi (Initial Public Offerings), având ca domeniu de activitate educația; acestea au adunat 3,4 miliarde din vânzarea acțiunilor.

Datorită acestui fapt, educația superioară este un serviciu căutat și pe plan internațional. OECD (Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică) estimează la 30 de miliarde de dolari sumele plătite de cei care studiază în altă țară decât a lor, ceea ce echivalează cu 3% din totalul exporturilor de servicii. Țările alese sunt în general din Europa și America de Nord, membrele OECD primind 85% din toți studenții străini. Cei mai mulți dintre aceștia provin din Asia.

Fiind bine înțeles că universitatea nu poate fi contestată în misiunea sa, sau pe temeiul unei inutilități ori irelevanțe sociale, rămâne problema dacă, la fel cu toate celelalte instituții publice, ea dă seama despre activitățile sale și urmărește interesele societății în evoluția lor contemporană. Pe măsură ce accesul la învățământul superior se lărgeste, guvernele sunt solicitate să aloce acestui sector sume tot mai mari de bani; chiar dacă nu dau tot ce este necesar, ele cer în schimb universităților, pe de o parte, transparență exemplară în cheltuirea acestora, pe de altă parte, eficiență dovedită pentru accelerarea progresului științific, tehnologic și social.

Atâta timp cât libertatea academică se exercită în cadrul strâmt al formării unor elite pentru cercetare și guvernare, așa cum se întâmpla acum o sută de ani, capacitatea universității de a-și determina propriile linii de conduită era limitată doar de adeziunea alumnilor săi, ajunși în poziții de decizie. În general, cum era și firesc, valorile inculcate elitelor de către universitate nu mai erau contestate ulterior și erau infuzate mai departe întregii societăți. Societatea dispunea însă și de alte surse de valoare, cum ar fi arta, exercitată adesea în zone marginale față de establishment și înzestrată cu o forță contestată notabilă, filosofia, care, pornind de la poziții neuniversitare, a raportat victoria propriilor concepții sociale în viața publică sau întreprinderea liberă, care se ilustra prin realizări cum ar fi canalul Panama, transatlanticele sau industria de război. Nici Voltaire, nici Freud, nici Marx nu au fost profesori universitari.

Asupra universității au fost îndreptate priviri critice încă din secolul al XVIII-lea. Înființarea Școlii de Poduri și Șosele în 1747 de către Ludovic al XV-lea arăta clar că limitele pregătirii academice tradiționale fuseseră atinse încă de atunci. Școala de Poduri și Șosele din Paris nu era încă, ce-

drept, o universitate, deoarece nu avea profesori; elevii ei studiau singuri și se ajutau reciproc, fiind îndrumați doar de directorul școlii – Jean-Louis Perronnet, un erudit colaborator al lui Diderot la Enciclopedie. În 1793, Convenția, mult mai radicală, a desființat toate universitățile franceze, reticente în fața jurământului cerut de la cler prin constituția civilă. În anul următor s-a creat Școala Normală Superioară, destinată formării profesorilor pentru învățământul al cărui segment primar devenise recent gratuit și obligatoriu prin lege. Școlile centrale, înființate prin legea Lakanal din 1795, înlocuiau universitățile, acționând într-un spirit laic și luminat. Abia în 1808, printr-un decret imperial, Napoleon a înființat Université de France.

Contestarea secolului al XX-lea este însă mai profundă și mai pozitivă decât aceea a Revoluției franceze. Ceea ce se exprima la sfârșitul veacului trecut, prin numeroase luări de poziție, rapoarte și studii parlamentare și, în fine, prin procesul Sorbona–Bologna vizând crearea spațiului european al învățământului superior, este bănuiala că universitatea în formele moștenite nu este capabilă să cultive acele forțe de progres și dezvoltare care ar face din societățile continentului nostru un competitor credibil în fața Statelor Unite, a Chinei și a Japoniei.

În același timp, recunoscându-se faptul că educația terțiară nu poate fi încredințată unor tipuri de organizații radical diferite de universități, se formulează numeroase propuneri pentru reformarea acestora, inspirate de comparații cu sistemele din țările competitori. Aceste țări, la rândul lor, iau măsuri pentru înnoirea propriului învățământ superior într-un spirit și mai novator și mai dinamic, un exemplu fiind pachetul de douăsprezece legi prin care Dieta japoneză dă universităților un statut de autonomie corporativă.

Educația este foarte importantă în dezvoltarea unei societăți. Declarația de la Sorbona a Asociației Universităților Europene (EUA), din 25 mai 1998, semnaleză importanța instituțiilor universitare pentru dezvoltarea și crearea unei dimensiuni culturale europene. Crearea acestui spațiu european comun pentru învățământul superior este foarte importantă atunci când ne gândim la posibilitatea de a studia, de a lucra sau chiar de a locui într-o altă țară diferită de cea natală, asigurându-ne astfel un spațiu comun pentru dezvoltare și cultivare continuă. Nu vom putea niciodată lucra într-o țară străină dacă sistemul de învățământ este total diferit sau dacă diplomele din țara noastră nu sunt recunoscute în țara în care vrem să mergem. Exista, desigur, și înainte de implementarea Reformei de la Bologna posibilitatea recunoașterii diplomelor, însă aceasta depindea destul de mult de țară și de universitate. Acum este mult mai simplu, deoarece prin reforma de la Bologna s-a format un nou sistem universitar european care permite tuturor studenților să aibă acces la mobilitate, deoarece diplomele sunt comune și sistemul de învățământ devine unul uniform.

Fiecare diplomă, fiecare atestat, fiecare certificat au valoare atunci când sunt recunoscute, atunci când sunt acceptate și atunci când sunt apreciate. Asta se dorește de fapt prin uniformizarea sistemului de învățământ – manifestarea recunoașterii față de o anumită instituție de învățământ, și implicit față de țara acelei instituții. Acest nou spațiu european care este în curs de formare va putea oferi membrilor țărilor care au semnat această declarație posibilitatea de a se simți „acasă” în orice instituție de învățământ din Uniune și de a avea cu adevărat acel sentiment de apartenență. Spațiul European de Învățământ Superior

s-a dezvoltat destul de mult în ultima perioadă, lucru care nu poate decât să ne bucure, ținând cont de numărul studenților care au profitat de această nouă dimensiune culturală.

Crearea Spațiului European al Învățământului Superior în care sistemele de învățământ și diplomele sunt armonizate – acesta este principalul scop al reformei de la Bologna care a fost semnată în iunie 1999 de către miniștrii europeni din domeniul educației. Astfel, marile școli europene trebuiau ca până în anul 2010 să se plieze la noul sistem european de învățământ, pentru ca scopul principal al declarației să fie îndeplinit. Trebuie să recunoaștem că și la noi în țară schimbarea sistemului este din ce în ce mai evidentă, dacă ținem cont de faptul că în majoritatea instituțiilor de învățământ superior din țară se conduc după scopul de la Bologna. Dincolo de această schimbare concretă a învățământului trebuie să putem vedea avantajele sociale pe care aceasta ni le oferă, deoarece fiecare implicare a țării într-un astfel de proiect aduce după sine nenumărate modificări sociale și culturale.

Ce este interculturalitatea? Este o întrebare a cărei definiție o găsim fără prea mult efort. Se știe că reprezintă interacțiunea dintre oameni ce aparțin unor culturi diferite și care intră în contact, interacționează și chiar conviețuiesc fără a avea aceleași origini. Este un fenomen care există de foarte multă vreme, dar pe care începem să-l conștientizăm cu adevărat. Ne întrebăm adesea dacă există un model pe care putem să-l urmăm pentru a fi siguri că o să reușim să ne integrăm oriunde am merge, fără a avea probleme de acomodare, ținând cont că este vorba despre o cultură total diferită față de cea în care am crescut. Nu există însă un tipar care ar putea fi general valabil. Pentru a putea vorbi de interculturalitate

și de fenomenul pe care aceasta îl reprezintă, trebuie să conștientizăm în primul rând adevăratele valori ale popoarelor ce interacționează. Odată cunoscute și acceptate aceste valori, interculturalitatea și avantajele își fac simțite prezența.

Această uniformizare are la bază o uniune între țările Europei pentru o mai bună înțelegere și o dezvoltare pe toate planurile. Este un pas important pentru ca întreaga Europă să fie un tot unitar și să poată vorbi despre o evoluție și o creștere atât economică, cât și din punct de vedere social. Prin uniformizarea sistemului de învățământ și prin reforma de la Bologna s-a atins într-o mare măsură acest prim pas pentru o Europă Unită. Încă din perioada de formare a omului, din școală, acesta este liber să circule în întreaga Europă, să studieze fără temerea că la întoarcerea în țara natală studiile nu-i vor fi recunoscute. Datorită reformei în sistemul de învățământ, diplomele sunt acum valabile în marea majoritate a universităților europene. Este vorba de un pas foarte important atunci când vorbim despre interculturalitate. Există acum posibilitatea, pentru fiecare student din țările care au semnat reforma de la Bologna, de a studia într-o universitate din afara țării sale de origine. Cu această ocazie se poate vorbi, deci, despre o interacțiune directă cu persoane care aparțin unei culturi diferite și care au la bază valori diferite. Este o cale deschisă spre interculturalitate și un pas spre noutate. Simplul fapt că ne aflăm într-o țară străină nouă, ne face în primă instanță să ne gândim la o modalitate de supraviețuire, pentru ca apoi să realizăm că este vorba de o cultură diferită de cea a țării natale, dar care poate fi însă la fel de interesantă și la fel de frumoasă ca și a noastră. Bineînțeles că oamenii cu care interacționăm își pun amprenta asupra lucrurilor pe care le descoperă. Iată de ce este foarte im-

portant, atunci când este vorba de interacțiunea persoanelor care aparțin unor culturi diferite, să existe dialogul. Dialogul este cel care stă la baza interculturalității și cel care ajută la formarea spațiului european.

CONCLUZII: La nivel de stat, modelele care reglementează și care supervizează au fost principalele subiecte analizate. Conform primului model, finanțarea instituțiilor provine în principal din surse publice. Modelul se bazează pe presupunerea că reglementarea activităților operaționale ale instituțiilor se face detaliat de către autoritățile publice, iar respectarea lor este asigurată prin mecanisme precum inspecțiile sau formalitățile birocratice. Modelul statului care reglementează este în general

prezentat în antiteză cu cel al statului care supervizează (sau al îndrumării externe). Conform acestui model, instituțiilor li se acordă o largă autonomie în diferite domenii. Controlul se manifestă prin stabilirea obiectivelor naționale care trebuie respectate de către instituții, transparența politicilor instituționale, precum și diferite măsuri de responsabilizare pentru instituții și personalul acestora. Se observă fenomenul de îndrumare externă și în influența crescândă a părților implicate externe, mai ales în cadrul organelor de guvernare a instituțiilor. Model statului care supervizează presupune deseori stimularea concurenței dintre instituții.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Clark, Burton R., *Transformarea universității, Secolul 21*, număr tematic „Universitatea”, 10-12, 2003 p. 113.
2. M. Brut, *Instrumente pentru e-learning. Ghidul informatic al profesorului modern*, Polirom, 2006, p. 248.
3. M. Jalobeanu, *WWW în învățământ. Instruirea prin Internet. Cum publicăm și cum căutăm pe Web?*, Casa Corpului Didactic, 2001.
4. W. K. Horton, *Designing web-based training*, John Wiley&Sons, 2000.
5. Cucuș, Constantin *Pedagogie școlară*, ed. Polirom, Iași, 2002.
6. Platon, C., *Introducere în psihodiagnosticare, Metode de cercetare și evaluare în psihologie și pedagogie*, ed. TEHNICA-INFO, Chișinău, 2003.
7. *Dicționar de psihologie*, ed. Univers Enciclopedic, București.
8. Stoica, A.(2003), *Evaluarea progresului școlar*, București, ed. Humanitas Educațional.
9. Radu, I. T.(2000), *Evaluarea în procesul didactic*, București, Editura Didactică și Pedagogică, RA., 2000.
10. Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*, ed. Litera Internațional, București-Chișinău, 2000.
11. Cerghit, I. (1997, ed.a 3-a), *Metode de învățământ*, ediția a III-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, RA.
12. *Dictionnaire de pedagogie*, Larousse, 1996, p. 124.
13. <http://www.wikippedia.com>
14. www.cnti.moldnet.mdindex.html
15. www.DiscoveryLearningConnection.com

ISTORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ

**THE SOVIET-AFGHAN WAR (1979–1989).
STUDY OF ORAL HISTORY**
Ion XENOFONTOV

Războiul sovieto-afghan (1979–1989) este cel mai extins conflict militar din istoria Uniunii Sovietice. Canalizarea unor sume financiare substanțiale a intensificat criza economiei sovietice, care a marcat, în final, colapsul URSS. Unii autori consideră că războiul din Afghanistan a constituit principala cauză care a grăbit descompunerea Uniunii Sovietice și, implicit, a comunismului. Mărturiile participanților direcți și indirecti la război reflectă aspecte inedite din perimetrul conflictului militar.

The Soviet-Afghan War (1979–1989) was the most extensive military conflict in the history of the Soviet Union. To maintain their influence in Afghanistan, the Kremlin was forced to involve about 90,000 troops. The total number of Soviet soldiers who performed military duties in the zone is estimated to be 620,000 the number of deaths was 15,051 and those with health problems and physical disabilities totaled 469,685 people. From the Moldavian SSR, part of the USSR, 12,500 soldiers participated in the war of which 301 died, four went missing, and 700 were disabled.

Since the universal knowledge of this war is extensive and full of many different human experiences in many situations those involved we desire to show the past to provide a better and direct insight into those who were involved. The desire for this paper is to „extract” from anonymous witnesses important historical stories and recurrences during the twentieth century and to make and circulating a genuine „live archive” of lived through and recounted memories. Oral testimony provides an

alternative to „the official history imposed by the hegemony of totalitarian regimes”. There was a diverse field of results – in historical narrative – through requested interviews, using four basic methods and consubstantial empirical investigation of the universe (document analysis, experiment, observation (proper) and survey) contribute to the democratization of recent historical discourse. The diversity of the information sources enables duplication and conflicting realities, which resulted in the development of various measures and scientific situations, which required the building of conceptual justifications, explanations and validations, and testing assumptions and expectations, which resulted in extending the range interpretative issues producing a phenomenon which not only benefits the community, but is „cumulating and socially beneficial”. In the complex process of historical narrative, facts and events are updated through the memories of witnesses that have been affected because of their emotions.

Ion XENOFONTOV – dr., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

In the context of recovering historical sources, recent history specialists have overcome impediments in developing a complex historiographical approach. Classical sources and conventional sources (archived material, edited documents, memoirs, speeches, media, etc.) determine a kind of historical details and procedures that aligns historical events' intrinsic history, but close examination reveals several omissions in the economic work. The theoretical and methodological pillars were eclipsed in research, in part, morphed into the methodological principle of complementarily and global visions which limits this phenomenon. Visual excursions into these procedures indicate that if the first four dimensions of research are aligned, to a certain extent, to the historical narrative method, the interview is obscured from the sight of contemporary historians, including those from Moldova, but the item that shows an everyday reality is substantial, which is not circumvented by the performance of work, but rather should apply innovative scientific and extracting dividends.

Verbal information uncovered by interviews, questionnaires, and delivered speeches are subjective, considering the constant changes historians move toward deep traditions and aspirations of professional pedantry in the selection of historical sources. Another explanation is the fact that the interview has been eclipsed after some time by other forms of text, considered to be more expressive, more generous and more effective, in this form of communication „knowledge is not only a true revival, but is also a genuinely practical part of professionalism”.

Interviews have been done with those enlisted in the army originally from the Moldavian SSR who participated in the

war in Afghanistan. Comments and observations of former combatants, although sometimes fragmented and excessively subjective, when brought together, enlarge the picture of the Soviet intervention in Afghanistan, namely the „great history”, marking also the original science of war contributions in the field of understanding the phenomenon of war and its consequences, to promote avoidance in the collective society and deliberate acceptance of the values of peaceful coexistence. This work is part of the historical element of hermeneutics, especially significant for our current history, to make past memory a form of justice. The importance of this issue is significant due to the fact that it is made exclusively for this area's recent history, an attempt to address a topic dimmed by a multidisciplinary prism, forming an expanding trend by discussing some new and even “non-academic” aspects through historical discourse on the subjects studied and analyzed.

For the limited transgression of the knowledge of human activity, we resort to the mapping of „the planet's” memory, which offers alternative solutions in historical discourse, conventional documents in evaluating historical events. Oral history is held as apparatuses that relates individual destinies with „the great history”. The story „of the young” is one of the dimensions discussed with great interest in the historiographical approach. To maintain active dialogue with the witnesses „the vast history” is subjected to scientific research which transforms the participants' depictions by the narrators, and thus the authors develop the history by graphical discourse.

The major performance in reconstructing experienced history, including military history, with distinct witnesses, is that people who were involved in a historic act,

based on this consideration, are vested with functional information, the key facts and historical events occurring that were actually witnessed. From the historical perspective of the history experienced development approach, underwent a process of scientific investigation pre-configured with a purpose, based on the communication mechanism. Therefore, we asked, first, to investigate the oral form of the interview (questionnaire), which allowed an interaction between the researcher (operator, interviewer) and interviewee (respondent), that witnesses or direct participants in the Soviet-Afghan war, operator interventions being implemented under the principle of „not driven on the merits and conveyance form”. A fundamental priority engaged in a fundamental approach is the validation of oral history’s sources epistemic means used, application diversity of methods and techniques. Thus, in developing research, we applied this technique to the process of individual semi-structured interviews, taking the topic, we approached a grid of specific questions formulated before that, during the process of verbal communication, have changed often due to specific features of the interview concerned. Another tool under investigation was the oral semi-structured group interview technique, which, unlike the individual semi-structured interview, is an extension of the qualitative method, because it includes the interaction of participants in the open debate on the same topic. This type of interview, which expresses the translation of living in the subjective knowledge of the world reflected symbolic respective communities and their history, it is also important due to the fact that the qualitative method was created on the grounds that „we are not interested, primarily, because many say one thing or another,

but what people say, as I say, such changes during the initial submission”. An important aspect studied was the basis for developing the Delphi technique, seeking desire to find a solution to a problem with experts, and in our case, since this is the means and possibilities of family and social reintegration of former combatants, we interviewed experts in medicine who also participated in the war in Afghanistan.

Based on a series of research methods and techniques, structured in terms of general questions (general information about witnesses), opinion (informant’s opinion about the topic surveyed reveal or recover the indirect information) and performance questions (intervention researcher with questions open the form, subject to gut the historic act), we developed a questionnaire following structure: General questions (name, date of birth, education, occupation, military function), the official discourse about the war in the minds of participants, the theoretical and practice of recruits for the war in Afghanistan, military action in Soviet-Afghan war, the image of distinctiveness – the opponent of the Allies (Afghan army), civilian population etc; perceptions of everyday life in the military, the influence of the military conflict on the physical and mental life former combatants, emphasizing family size and social integration of combatants into the original space.

Oral history in many areas identifies connections between military history and those that witness the overall history, individual and collective destinies, and historical discovered recall and puts in circulation and information. Developed interviews of the human experience caused narrations of the various optical historical addressed. The researcher is committed to „grasping” the subject investigated complex informa-

tion and directs the witness's memory over the event in question. Speech witness tense action is focused on three spatial components (where the event took place) and ego-centrist time. The event is assumed by anchoring their experiences in space referential, which is in contrast to the familiar (there, far away, when I was on/in ...) and deeply marked by otherness (well, enemies, etc.). There is a space of communication concerned that the event is considered con-

sumed and the witness they want to narrate, to be a tribune of the public, especially the emerging generation. Develop a narrative picture of virility military, the individual tends to be recognized as an actor actively and directly in the main affair.

This creates a double meaning, its recognition as part of the great increase of history and "conquers" the great history and stories through their own direct extension of the discourse of military history.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ion Xenofontov, *Războiul din Afghanistan (1979–1989) în memoria participanților din Republica Moldova. Realitate istorică și imaginar social*. Iași, Editura Lumen, 2010, 544 p. (Ion Xenofontov, *The war from Afghanistan (1979–1989) in the Memory of Participants from the Republic of Moldova. Historic Reality and Social Imaginary*. Iași, Lumen, 2010, 544 p.).

2. Ion Xenofontov, *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie orală. Percepții. Documente*. Iași, Lumen, 2011, 549 p. (Ion Xenofontov, *The soviet-afghan war (1979–1989). Study of oral history. Perceptions. Documents*. Iași, Lumen, 2011, 549 p.).

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ARTA MILITARĂ NAȚIONALĂ

Iurie GÂRNET

In these article author gave some analysis of the Moldovan military art, as well as presentation of estimates relating to its development. Analyzing the rules and principles of war, armed struggle, the same as National geographical location, was performed the study of forces and means of the National Military Art at the strategic, operational and tactical levels.

Una dintre cele mai importante probleme ale unui stat este problema securității. Securitatea statului cuprinde un domeniu destul de larg, la rezolvarea căruia sunt implicate toate structurile statului. Un domeniu destul de important al securității statului este apărarea națională, care de obicei intervine pe timpul agresiunilor directe din partea altor actori statali sau mai nou non-statali. Problemele securității și apărării naționale au o tangență directă cu arta militară, care, adaptată la un stat concret, capătă un aspect național.

Republica Moldova, fiind un stat relativ tânăr, este abia la început de cale în dezvoltarea acestui domeniu al securității naționale, cum este apărarea națională, iar implicit, a științei militare și artei militare naționale. Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova s-a confruntat real cu problemele militare, fiind nevoită să ducă un război pentru existența sa națională. Războiul dat ne-a demonstrat pe viu importanța apărării naționale și în special necesitatea dezvoltării celei mai practice componente a științei militare – arta militară națională.

Arta militară este o parte componentă a științei militare, domeniu specializat în organizarea și conducerea luptei armate [1]. Ea cuprinde atât principiile, metodele, procedeele și regulile pregătirii și ducerii acțiunilor militare, cât și calitățile personale necesare comandanților și trupelor pentru a obține succesul

în război. Arta militară cuprinde două laturi principale: latura teoretică, care studiază și generalizează experiența luptei armate în scopul cunoașterii și elaborării de principii, reguli și procedee de acțiune, și latura practic-aplicativă, care se referă la desfășurarea reală a acțiunilor de luptă. Arta militară are un conținut obiectiv, cu valoare generală, universală, care decurge din cerințele legilor luptei armate, dar și un pronunțat caracter național, determinat de interesele, posibilitățile și tradițiile militare ale fiecărei țări.

Din cele expuse mai sus se vede clar că arta militară este influențată puternic de specificul național și, deci, în nici un caz nu poate corespunde cu arta militară a altui stat, pentru că diferă interesele, posibilitățile, spațiul și tradițiile.

Care însă sunt trăsăturile ce imprimă artei militare un caracter național? Pentru aceasta să analizăm componentele artei militare. Prima componentă este *strategia*. Strategia a căpătat astăzi un spectru mult mai larg, fiind utilizată în diferite domenii ale societății, însă totuși domeniul ei de bază este planificarea și conducerea războiului. Strategistul francez Herve Coutau-Begarie, în „*Tratat de strategie militară*”, definește strategia ca știință, ca metodă și ca artă. Dacă strategia ca știință este comună tuturor țărilor, pentru că constă dintr-un sistem de cunoștințe, atunci strategia ca metodă și ca artă sunt specifice fiecărei țări în

Iurie GÂRNET – locotenent-colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

parte. Strategia națională este influențată de potențialul militar, economic, diplomatic și nu în ultimul rând de potențialul informațional al țării. Strategia națională este un instrument al politicii naționale, care, punând la dispoziția ei instrumentele puterii (diplomatic, militar, informațional, economic, financiar), va crea o concepție strategică sau o strategie națională pentru dezvoltarea țării. Un stat fără strategie este un stat mort. Un stat cu o strategie mai puțin reușită este un stat slab. Un stat fără strategi este un stat dezorientat. Strategia națională este influențată puternic de poziția geografică și de caracteristicile spațiului geografic al țării. Astăzi poziția geografică a țării pune în fața strategiilor ei o problemă destul de dificilă, la care deocamdată nimeni nu are un răspuns univoc. Aceasta este problema statului de neutralitate al Republicii Moldova.

Ca structură, strategia națională va avea două mari componente: strategia mare și strategia militară (mică). Strategia mare se va ocupa de problemele războiului. Din structura strategiei naționale anume strategia mare va fi instrumentul politicii. Anume strategia mare va răspunde la întrebarea cum vor fi atinse obiectivele sau misiunile puse în fața ei de către politică. Strategia mare va avea la dispoziție toate instrumentele de putere ale statului, iar rezultatul acțiunii va depinde de arta strategului de a utiliza aceste instrumente. Ca organe de conducere strategic la nivel de strategie mare sunt Președintele, Parlamentul și Guvernul.

Strategia militară sau strategia mică se va ocupa de problemele luptei armate. Ea va fi ca un instrument al strategiei mari, iar pentru atingerea obiectivelor stabilite va utiliza numai mijloace militare.

Strategia militară, pentru a-și atinge obiectivele, va opera cu următorii factori: factorul mișcării și factorul surprizei[2]. Mișcarea se referă la domeniul material al strategiei, iar surpriza ține de domeniul psihologic. Pe

parcursul acțiunii strategice mișcarea va crea surprinderea, iar surprinderea, la rândul ei, va stimula mișcarea.

Ca forțe și mijloace, strategia militară va utiliza forțele armate ale statului. Pentru a stabili forțele și mijloacele necesare strategiei militare a Republicii Moldova am apelat la unul din factorii de analiză strategică, cum este spațiul geografic. Am constatat în felul acesta că țara noastră se află pe o singură direcție strategică a teatrului de acțiuni militare a Europei de Sud-Vest, și anume Direcția strategică Nord-Est. De aici putem conchide că în Republica Moldova, pentru apărarea suveranității și independenței, va fi nevoie de o singură grupare de forțe strategică, care la momentul de față este reprezentată de către Forțele Armate ale țării, și anume de componenta ei cea principală, Armata Națională. Ca organ militar de conducere strategică va servi Marele Stat Major pe timp de pace și Statul Major General pe timp de război.

Arta operativă va fi a doua componentă a artei militare naționale. Arta operativă se va ocupa de problemele pregătirii și desfășurării operațiilor militare de către forțele terestre, forțele aeriene sau a operațiilor întrunite în scopul atingerii unor obiective de importanță majoră. Arta operativă națională va stabili exact care sunt principiile și procedeele operațiilor militare, care sunt obiectivele de importanță operativă, care sunt direcțiile operative ce trec pe teritoriul național, care sunt zonele de operații ale țării și caracteristicile lor, care sunt forțele de nivel operativ și, nu în ultimul rând, va stabili comandamentele de nivel operativ. Principiile și procedeele operațiilor militare sunt niște elemente generale care le putem găsi în doctrinele diferitor state, însă asemenea elemente precum obiectivele de importanță operativă, direcțiile operative, zonele de operații ale țării și caracteristicile lor, forțele de nivel operativ, comandamentele de nivel operativ dau o puternică nuanță națio-

nală artei operative. Astfel, în continuare voi încerca să descriu aceste elemente și să explic în ce constă nuanța națională.

Obiectivele de importanță operativă sunt, de regula, o parte a obiectivului strategic și cuprinde o regiune (zonă raion) unde sunt dispuse noduri importante de comunicații sau întreprinderi și șantiere de exploatare a unor însemnate resurse materiale, precum și unele obiective militare[3]. Astfel, referindu-ne la Republica Moldova, putem spune că obiective operative pot fi: unele orașe sau centre raionale, cum ar fi Cahul, Bălți, Comrat, Tighina; portul fluvial Giurgiulești; centre mari de comunicații; aeroporturi precum Chișinău, Cahul, Mărculești; unele zone bogate în resurse naturale, cum ar fi zona raionului Cahul bogată în resurse petroliere. Pentru a-și apăra obiectivele date, statul ar trebui să-și formeze grupări de forțe de nivel operativ, valoarea căroră va depinde de importanța obiectivului și de gradul de amenințare.

Direcția operativă [3] este o parte din direcția strategică și constă dintr-o fâșie de teren care duce spre obiective de importanță operativă și care permite desfășurarea acțiunilor de luptă de către una sau mai multe mari unități operative, uneori și strategice. Analizând spațiul geografic al Republicii Moldova și ținând cont de postulatele geografiei militare, putem lesne desluși că pe teritoriul țării noastre vor trece 3 direcții operative, și anume: Direcția operativă Sud-Ucraineană, care trece prin sudul Republicii Moldova; Direcția operativă Central-Ucraineană, care trece prin centrul țării, și Direcția operativă Podolică, care intră prin nordul teritoriului țării. Analizând aceste direcții operative, putem constata că în spațiul lor se regăsesc principalele obiective de valoare operativă ale țării.

Pornind de la caracteristicile direcțiilor operative ce trec prin Republica Moldova și luând în calcul potențialul forțelor ce pot acționa pe aceste direcții, pentru îmbunătățirea

comenzii și controlului în cazul unui război, consider necesar ca teritoriul Republicii Moldova să fie divizat în trei zone de operații: zona de operații Nord, zona de operații Centru și zona de operații Sud. În aceste zone de operații va fi necesară formarea grupărilor de forțe de nivel operativ. Valoarea grupărilor de forțe ce vor acționa în aceste zone va fi modulară și va depinde de misiunea încredințată, de mărimea spațiului, de caracteristicile geografice ale zonei, de valoarea probabilă a forțelor adversarului și de alți factori. Criteriile menționate sunt aproximativ identice în cele trei zone de operații, de aceea putem conchide că grupările de forțe de nivel operativ din Republica Moldova vor fi de valoare brigadă, divizie și maximum corp de armată. Respectiv, în fiecare zonă de operații, pentru conducerea marilor unități operative va fi necesară formarea comandamentelor operative, care vor avea misiuni operative atât pe timp de pace, cât și în situații de criză sau război. În scopul acțiunilor de optimizare, pe timp de pace poate fi format și menținut un comandament operativ, capabil, în caz de necesitate, să planifice și să desfășoare acțiuni în diferite zone de operații ale țării.

Tactica este a treia și cea mai dinamică parte componentă a artei militare. Tactica se va ocupa de problemele pregătirii și desfășurării luptei de către subunitățile forțelor terestre, forțelor aeriene în scopul atingerii unor obiective de importanță tactică. Ea este într-o strânsă corelare cu arta operativă și cu strategia, subordonându-se acestora, iar acțiunile tactice trebuie să fie integrate, respectiv, într-o concepție operativă și strategică. Tactica va opera cu următoarele elemente: inamic, forțe proprii, teren și timp. Nivelul tactic, în arta militară națională, a fost cel mai flexibil și a avut o dezvoltare bună. Actualmente, având analiza tacticilor țărilor occidentale, analiza ultimelor conflicte militare, este necesar de stabilit clar principiile, formele și procedeele

de organizare și desfășurare a acțiunilor de luptă, precum și valoarea, structura, puterea de luptă a unităților și subunităților. Toate aceste elemente vor fi reflectate în doctrinele categoriilor de forțe (terestre, aeriene), în manualele de luptă ale unităților și subunităților, în alte instrucțiuni și regulamente.

În urma unei analize detaliate a factorilor de operare pe câmpul de luptă, luând în calcul caracteristicile câmpului de luptă din spațiul național, am ajuns la concluzia că nivelul tactic în arta militară națională va include unități și subunități de valoare: batalion, companie, pluton și grupă.

În fine, arta militară națională este în proces de formare, fiind puternic influențată atât de factorii interni, cât și de cei externi. În

dezvoltarea artei militare, structurile respective ale țării noastre trebuie să ia în calcul atât factorii favorabili moderni, cât și diferite concluzii și învățăminte din istoria artei militare.

Arta militară nu se bazează pe analize și calcule făcute cu abateri de la legile și principiile războiului, ea acceptă doar analize și calcule precise și fundamentate, bazate pe realitate. Mulți dintre strategii care au încercat să se abată de la legile ei au dat greș și au pierdut, iar cei care au respectat-o – au obținut victorii. De aceea, formarea și dezvoltarea artei militare naționale trebuie axată pe respectarea strictă a legilor și principiilor războiului, pe analiza reală a tuturor factorilor ce influențează lupta armată, călăuzindu-se de principiul analiză-rațiune-realitate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Lexicon militar*, 1994. Chișinău, Editura Saka.
2. Liddell, Hart. *Strategia. Acțiuni indirecte*. 1973. București, Editura militară.
3. Cucu, Mihai. *Curs de geografie militară*. 1970. București, Tipografia Academiei Militare.
4. Mureșan, Mircea, Văduvă, Gheorghe. *Războiul viitorului – viitorul războiului*, 2004. București, Editura U.N.Ap., p. 79.
5. Herve, Coutau-Begari. *Tratat de strategie*, 2006. București, Editura U.N.Ap.
6. Clausewitz. *Despre război*. 1982. București, Editura Militară.
7. Brzezinski, Zbigniew. *Marea tablă de șah*. 2005. București, Editura Univers Enciclopedic.
8. Baylis, John, James J. Wirtz, Colin S. Gray. *Strategy*. Editura OXFORD.
9. Reader, A. *Strategic studies*.
10. Costaș, I. – *Дни затмения*, 2010. Chișinău, Editura Universul.

ACTIVITĂȚI EDITORIALE

ARMATA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
ÎN APARIȚII EDITORIALE JUBILIARE

Ion XENOFONTOV
Igor SOFRONESCU

La 3 septembrie 1991, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova Mircea Snegur, au fost create Forțele Armate ale Republicii Moldova. În actul oficial se menționa că instituirea Forțelor Armate se realizează „în conformitate cu Declarația de independență a Republicii Moldova și în scopul asigurării apărării suveranității republicii și integrității ei teritoriale”. Forțele Armate ale Republicii Moldova se constituie din Armata Națională, Trupele de Carabinieri și Trupele de Grăniceri. Armata, potrivit ultimelor sondaje de opinie, se plasează în topul încrederii populației, iar cunoscutul observator al realităților din Republica Moldova, Petru Bogatu, menționează într-un editorial „schimbarea la față a Armatei Naționale”, ca „singura instituție pe cale să iasă definitiv din tiparele sovietice”.

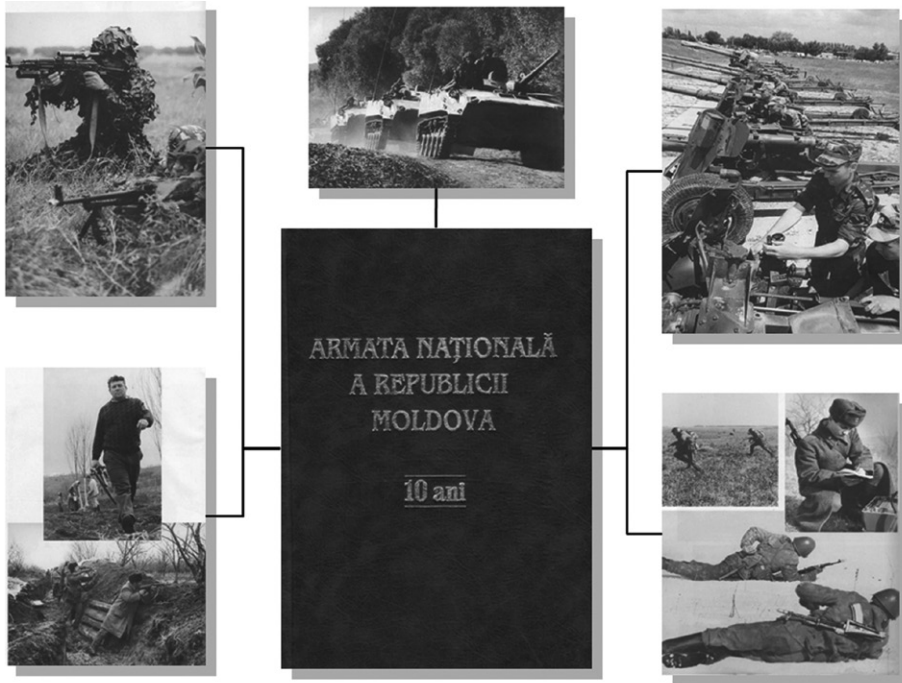
A devenit o tradiție ca jubileele din cadrul Armatei Naționale să fie însoțite de apariții editoriale. Astfel, în 2001, a fost lansat primul album jubiliar „*Armata Națională a Republicii Moldova*” (redactor-coordonator: Constantin Manolache). Volumul a fost conceput nu doar ca un omagiu adus instituției și oamenilor care simbolizează curajul și dragostea de patrie. Prin conceptul și realizarea de excepție, albumul a devenit o sursă de cunoaștere a ceea ce prezintă Armata Națională a țării noastre și o carte de vizită a Republicii Moldova

pentru oaspeții din străinătate. Acest frumos început a crescut într-o tradiție perpetuată prin lansarea încă a două volume jubiliare – la împlinirea a 15 ani și, respectiv, a 20 de ani ai Armatei Naționale.

Despre volumul jubiliar din 2011 (concept: locotenent-colonel, dr. Vitalie Ciobanu și Ecaterina Russu), generalul de brigadă (r), ministrul apărării Vitalie Marinuță, în cuvântul introductiv, estimează că prin această lucrare se „evocă aspecte memorabile din istoria constituirii, evoluției și devenirii Armatei Naționale ca instituție de forță a statului nostru, reprezentând, totodată, și un îndemn la respect și admirație față de cei care și-au asumat curajul, responsabilitatea și riscul de a servi cu devotament țara și poporul, de a onora memoria înaintașilor, de a purta cu demnitate numele de apărător al patriei”.

Albumul jubiliar, dedicat Armatei Naționale a Republicii Moldova la 20 de ani, include, de asemenea, un text paralel în limbile română și engleză, abundă în imagini color și alb-negru, care reflectă reușit diverse aspecte din viața cotidiană a Armatei Naționale. În cadrul celei de-a XX-a Ediții a Salonului Internațional de Carte – 2011, consacrată poetului Grigore Vieru și 20 de ani ai Independenței Republicii Moldova, albumul în cauză s-a învrednicit de o diplomă de mențiune.

Ion XENOFONTOV – dr., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”
Igor SOFRONESCU – dr., locotenent-colonel (r), Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

O EDIȚIE IMPORTANTĂ DESPRE SIMBOLURILE NAȚIONALE ALE REPUBLICII MOLDOVA

Andrei EȘANU

Recent a văzut lumina tiparului un impozant volum „*Simbolurile naționale ale Republicii Moldova*”, Chișinău, 2010, 633 p., care se distinge printr-o ținută poligrafică aparte. Lucrarea în cauză poartă antetul Institutului de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei. De elaborarea acestei polivalente lucrări s-a ocupat un prestigios colectiv de cercetători și specialiști de la mai multe institute academice, precum și reprezentanți ai unor organizații și structuri de cercetare din Republica Moldova, avându-l în calitate de coordonator și redactor științific pe cunoscutul heraldist Silviu Andrieș-Tabac, doctor în istorie, director adjunct al Institutului Patrimoniului Cultural. Pe lângă specialiștii Institutului de Studii Enciclopedice, între care Constantin Manolache, doctor în politologie și director al acestei instituții academice, Ion Xenofontov, doctor în istorie, Didina Țăruș, doctor în economie, Silvia Donici, cercetător științific; printre semnatarii compartimentelor îi aflăm pe Vladimir Bogdan, Ana Boldureanu, doctor în istorie, Mariana Șlapac, doctor habilitat în studiul artelor și vicepreședinte al AȘM, Varvara Buzilă, doctor în filologie, Vitalie Ciobanu, doctor în istorie, Petru Costin, Vlad Mischevca, doctor în istorie, Mihai Patraș, doctor în economie.

Indiscutabil, apariția acestui volum este un succes demn de remarcat al noului Institut de Studii Enciclopedice și al științei academice în general. Volumul prezentat

întrunește o gamă deosebit de largă de studii de mare interes nu numai științific, dar și pentru publicul larg și se distinge printr-o ireproșabilă ținută academică. În general, deși compartimentele au ca obiect de studiu diverse componente ale simbolurilor naționale ale Republicii Moldova, lucrarea lasă impresia unui studiu monografic integral. Monografia are o structură bine chibzuită și cuprinde dintr-un capăt în altul o serie de compartimente fundamentale care conțin sub aspect istoric, din Evul Mediu până în zilele noastre, cele mai reprezentative simboluri naționale. Volumul se deschide printr-un dens în idei cuvânt-înainte, purtând semnătura Președintelui Academiei de Științe a Moldovei, academicianul Gheorghe Duca, după care urmează o introducere care plasează cititorul în miezul problemelor elucidate. În nota asupra ediției se arată că în varianta manuscrisă monografia colectivă a suportat discuții, recenzări și aprobări la cel mai înalt nivel academic, inclusiv Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM. Nota introductivă se încheie printr-o prezentare succintă a structurii volumului.

În același compartiment introductiv se înscrie și eseu „*Republica Moldova. Date generale*” [p. 20-21], care însumează o serie de informații mai importante la zi despre țara noastră. În ultimul dintre compartimentele părții introductive, intitulat „*Simbolica națională. Preliminarii teoretice*” [p. 22-28], sunt expuse temeliile teoretice ale

---

Andrei EȘANU – academician, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

tratatului în cauză, venindu-se cu definiții și tâlcuiri la noțiunile de bază ale simbolicii, definiții și informații privind noțiunile de simbol, emblemă, simboluri național-statale majore, secundare, complementare etc.

După asemenea eseuri introductive, întru totul necesare și pe deplin îndreptățite, volumul include materia propriu-zisă a simbolurilor naționale ale Republicii Moldova, între care simbolurile național-statale majore – „*Stema de Stat, Drapelul de Stat, Imnul de Stat*”, cărora le sunt dedicate, substanțiale ca volum și materie științifică, capitole aparte. Capitolul I – „*Stema de Stat*” [p. 29-116] – cuprinde un foarte interesant excurs istoric, în care sunt luate în discuție elementele constitutive ale primelor steme de stat ale Țării Moldovei în evoluția lor istorică până la stema de azi a Republicii Moldova ca stat independent și suveran în constelația de state europene și de pe mapamond în general. Compartimentul conține drept supliment și un document de bază privind principiile elaborării Stemei de Stat „Regulamentul cu privire la Stema de Stat a Republicii Sovietice Socialiste Moldova” din 3 noiembrie 1990, precum și un studiu de epocă „Cu privire la Stema de Stat a RSS Moldova” din 14 noiembrie 1990, purtând semnătura cunoscuților specialiști în materie – Maria Dogaru și Gheorghe Vrabie.

În Capitolul al II-lea, intitulat „*Drapelul de Stat*” [p. 117-224], autorii vin cu definițiile unor noțiuni de bază, cum ar fi drapel, steag, stindard, și cu o serie de repere cronologice privind cele mai reprezentative drapele, începând cu cele mai vechi cunoscute ale Țării Moldovei, drapelele militare ale lui Ștefan cel Mare, subliniindu-se ceva mai jos că „tricolorul românesc ... este creația ... Revoluției de la 1848” [p. 125] de la care își trage obârșia și tricolorul Republicii

Moldova și că acesta a avut anumite precedente istorice atât în Principatul Moldovei, cât și în Țara Românească. În continuare se arată că drept model pentru tricolorul românesc a servit tricolorul francez. În același capitol, cititorul află alte interesante pagini din istoria drapelului național (albastru-galben-roșu): trecând prin evenimentele de mare tensiune și trăire națională din anii 1917-1918, „tricolorul panromânesc” [p. 129] este preluat de Republica Democratică Moldovenească. Un spațiu anumit este rezervat Drapelului de Stat al RASS Moldovenești și RSS Moldovenești până la evenimentele de la sfârșitul anilor '80, în urma cărora, la 27 aprilie 1990, a fost adoptat Drapelul de Stat al Republicii Moldova – tricolorul albastru-galben-roșu.

Capitolul al III-lea este consacrat celui de-al treilea simbol de stat major – „*Imnul de Stat*” [p. 225-282]. Ca și primele două compartimente, acesta poartă de asemenea semnătura lui Silviu Andrieș-Tabac, care, pornind de la postulate teoretice și tipologia imnologică, arată în plan istoric cum diferite imnuri, în diferite perioade de timp, din cele mai vechi până la cele modernă și contemporană, au avut calitatea de simboluri naționale muzicale, între care „*Deșteaptă-te, române!*” și „*Limba noastră*”.

În continuare, în Capitolul al IV-lea, sunt examinate „*Simbolurile naționale derivate și complementare*” [p. 283-361]. Dintre cele derivate fac parte sigiliul de stat, culorile naționale, drapelul civil, pavilionul civil ș.a. Iar în categoria simbolurilor complementare intră mărcile economice și comerciale naționale, semnele monedei naționale, abrevierile oficiale ale denumirii statului, diferite embleme floristice etc.

În cel de-al V-lea Capitol – „*Distincțiile de Stat ale Republicii Moldova*” [p. 363-408],

Silviu Andrieș-Tabac și Vladimir Bogdan arată că pe parcursul secolului al XIX-lea în Basarabia au fost cunoscute distincțiile de stat ale Imperiului Rus, iar în perioada interbelică – cele românești. În perioada sovietică, atât RASSM, cât și RSSM nu aveau distincțiile lor proprii și confereau doar anumite titluri onorifice, căci cele mai înalte ordine și medalii aparțineau statului sovietic în general și erau conferite de structurile centrale de stat ale URSS. După proclamarea independenței în Republica Moldova, arată autorii, s-a simțit acut necesitatea de a avea propriile distincții de stat. Treptat s-au constituit câteva serii de distincții de stat, inclusiv ordinele (Ordinul Republicii, Ștefan cel Mare, Gloria Muncii), medaliile (Meritul Civic, Mihai Eminescu, Meritul Militar) și titlurile onorifice (Maestru în Artă, Om Emerit, Meșter-faur ș.a.) ale Republicii Moldova.

Capitolul al VI-lea – „*Moneda națională*” [p. 409-441], semnat de Ana Boldureanu și Mihai Patraș, este o interesantă încercare de a prezenta evoluția istorică a monedei moldovenești din secolul al XIV-lea până în zilele noastre, de la primii groși bătuți pe timpul lui Petru Mușat, dublii groși și jumătate de groși ai lui Alexandru cel Bun și ai lui Ștefan cel Mare. În continuare, precum arată autorii, în Țara Moldovei doar sporadic a fost bătută moneda proprie, în schimb și-a făcut un loc masiv în circulația locală bănească moneda străină (dirhemul și șeyhul Hoardei de Aur, denarul unguresc, asprul otoman, talerul polonez și olandez și multe altele). Trecând la epoca fanariotă, autorii subliniază că în locul talerului polonez și olandez, în Moldova începe să circule în cantități mari „talerul austriac, asistat de un mare număr de monede otomane de diferită valoare nominală din aur și argint,

de ducați venețieni și olandezi, monede de Ragusa, emisiuni rusești” [p. 416], inclusiv cele de bronz bătute de comandamentul rus la Sadagura în nordul Moldovei pe timpul războiului ruso-turc din 1768–1774. După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus a fost impusă circulația monedei rusești, în perioada interbelică a intrat în circulație leul românesc, iar din martie–august 1944 până în 1990 aici au circulat rublele și copeicile sovietice. După o scurtă perioadă de tranziție, asigurată de așa-numitele cupoane, la 24 noiembrie 1993 a fost pusă în circulație moneda națională moldovenească – leul, care în scurtă vreme s-a impus pe piața internă a Republicii Moldova. În final se trage concluzia că „emiterea monedei naționale – a leului moldovenesc – a completat substanțial statalitatea Republicii Moldova, a permis autorităților publice să dețină o pârgie importantă în procesul de gestionare a economiei și finanțelor, precum și să beneficieze anual de venituri semnificative din emisiunea monetară” [p. 422].

Capitolul al VII-lea – „*Simbolurile Forțelor Armate*” [p. 443-471] –, care poartă semnătura cunoscuților cercetători ai istoriei militare Constantin Manolache și Vitalie Ciobanu, prezintă o amplă panoramă a constituirii și evoluției, cu începere din 1990, a simbolicii Armatei Naționale (stema, emblema și drapelul), inclusiv a celor de grăniceri și carabinieri, iar în Capitolul al VIII-lea sunt prezentate, de Petru Costin și Vitalie Ciobanu, simbolurile Vămii Republicii Moldova [p. 473-481], fiind vorba de stemă, emblema, drapel și pavilion.

Următoarele două capitole poartă semnătura aceluiași harnic cercetător Silviu Andrieș-Tabac. Întrucât tratatul de față a fost elaborat sub egida Academiei de Științe, autorul în mod firesc a ținut să prezinte

într-un capitol aparte (al IX-lea) simbolurile oficiale ale celui mai înalt for științific al Republicii Moldova [p. 483-505], o atenție deosebită acordându-se stemei, emblemei, drapelului, imnului, uniformeii membrilor titulari și membri corespondenți ai Academiei de Științe a Moldovei, după care urmează un capitol (al X-lea) consacrat Armerialului teritorial [p. 507-589], în centrul atenției fiind plasate simbolurile capitalei țării, municipiul Chișinău, ale orașului Bălți, ale unității teritoriale autonome Găgăuzia, ale altor orașe, raioane și sate mai reprezentative din Republica Moldova.

În cel din urmă capitol, al XI-lea, autorii Vladimir Mischevca și Mariana Șlapac prezintă cititorului Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova [p. 591-604] de la întemeiere (în 1995) până la sfârșitul anului 2010 și include emblema, componența nominală și Regulamentul de activitate a Comisiei, aprobat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova la 5 decembrie 1995.

Consultarea volumului este pe cât de utilă și instructivă, pe atât de accesibilă, întrucât acesta este înzestrat cu sumar, numeroase note și comentarii, tabel cronologic [p. 605-614], bibliografie selectivă [p. 615-633], precum și un bogat material ilustrativ.

La 3 septembrie 2011, în cadrul celei de-a XX-a Ediții a Salonului Internațional de Carte – 2011, consacrată poetului Grigore Vieru și 20 de ani ai Independenței Republicii Moldova, Institutului de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei i-a fost acordat Premiul „Cartea Anului 2011” pentru volumul enciclopedic „Simbolurile naționale ale Republicii Moldova”.

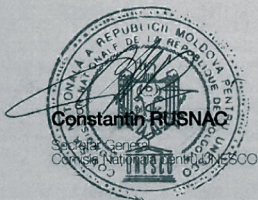
În totalitatea sa, volumul recenzat constituie un tratat științific fundamental de cea mai elegantă ținută academică și poligrafică și, indiscutabil, este una dintre cele mai reprezentative realizări științifice academice ale Institutului de Studii Enciclopedice, în special, din inițiativa căruia a fost lansat și realizat acest proiect de excepție.

Ministerul Culturii al Republicii Moldova
Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

SALONUL INTERNAȚIONAL
DE CARTE
SIC 2011
Ediția a 20-a
Consacrată Anului Grigore Vieru

DIPLOMĂ

Se acordă *Premiul Cartea Anului*
Institutului de Studii Enciclopedice
al AȘM pentru volumul "Simbolurile
Naționale ale Republicii "Moldova"

Constantin RUSNAC

Șeful Agenției
Comisia Națională pentru UNESCO

Alexe RĂU
Director general
Biblioteca Națională

A. G. G. G.
A. G. G. G.
10 IULIE 2011
Alexe RĂU
Constantin RUSNAC
M. P. P.

CERINȚE DE PREZENTARE A ARTICOLELOR ȘTIINȚIFICE SPRE PUBLICARE ÎN „REVISTA MILITARĂ”

Materialele vor fi trimise la redacție pe *hârtie*, format A4 (semnate de autor), și în *format electronic*, tehnoredactate cu Times New Roman 12, normal style, marginile 2,5 cm (sus și jos), 3 cm (stânga), 1 cm (dreapta), cu interval 1,5. Volumul nu va depăși 10 pagini. Titlul articolului va fi scris cu majuscule, bold. În dreapta, deasupra titlului, se va scrie cu bold prenumele și numele autorului lucrării, gradul științific, titlul științific sau științifico-didactic, instituția în care activează. Textul articolului poate conține și fotografii, figuri, tabele.

Articolul va include: *rezumat* de cel mult 500 de semne în limbile română, franceză și engleză; *textul articolului*; *referințe bibliografice*; *data prezentării (revizuirii) articolului*.

În text, referințele vor fi incluse între paranteze pătrate și numerotate prin cifre, indicându-se, totodată, paginile la care se face trimitere (de exemplu: [1, p. 78–84] sau [4, p. 35]). La sfârșitul articolului se prezintă o listă separată (*Referințe bibliografice/Bibliografie*), care reproduce ordinea apariției trimiterilor bibliografice din articol.

La descrierea cărților în această listă se indică numele și inițialele prenumelui/prenumelor autorului/autorilor, titlul, datele editoriale. Exemple de descriere a cărților:

Hachi M. *Modul de trai al populației Republicii Moldova: abordare socio-geografică*. Chișinău, 2005; *O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent: compendiu* / I. Chirtoagă ș.a.; coord.: D. Dragnev; red.: L. Svetlicnâi. Chișinău, 2007.

Dacă o carte are un titlu dublu sau triplu, atunci pe prim-plan, conform datelor de pe foaia de titlu, se indică primul titlu, după care urmează semnul egalității și titlul următor. De exemplu: *Cartea Roșie a Republicii Moldova = The Red Book of the Republic of Moldova* / col. de red.: I. Dediu ș.a. Ed. a 2-a. Chișinău, 2001.

Descrierea unui articol din ziar sau revistă include numele și inițiala prenumelui autorului, denumirea articolului, urmată de prepoziția „În”, după care se indică sursa, anul, data publicării (pentru ziare) numărul (pentru reviste) și paginația. Exemplu de descriere bibliografică a unui articol din revistă: Hanganu A. *Și iarăși despre ... limba noastră*. În: Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă. 2009, nr 1, p. 89–92.

Articolele din culegeri se descriu astfel: numele și inițialele prenumelui autorului (punct), denumirea articolului – fără punct, iar după prepoziția „În” („In” pentru publicații în limbi străine) – titlul cărții în care a fost publicat articolul (punct) și datele editoriale (orașul unde a văzut lumina tiparului și anul de ediție,

despărțite prin virgulă [,]), indicându-se paginile articolului dat. Exemplu: Vișinaru I. *Mărinimia e o avere socială* În: Etica dăinuirii noastre: culegere de schițe. Chișinău, 2008, p. 73–85.

Articolele din materialele conferințelor, simpozioanelor, congreselor etc. își au specificul lor de descriere bibliografică, indicându-se obligatoriu la cele enumerate mai sus data și locul desfășurării întrunirii științifice. Exemplu: Ursu M. *Evoluția prezentării diversității culturale a Basarabiei la expozițiile agricole, industriale și muzeale din secolul XIX – prima jumătate a secolului XX*. În: Diversitatea expresiilor culturale ale habitatului tradițional din Republica Moldova: materialele conf. intern. Chișinău, 2–4 aug. 2007. Chișinău, 2007, p. 242–259.

Așteptăm articolele Dumneavoastră.

Pentru relații: dr. Igor Sofronescu, tel.: 54-90-73; 079 653 917

E-mail: rm.imfa@gmail.com

Colegiul de redacție al „Revistei Militare”